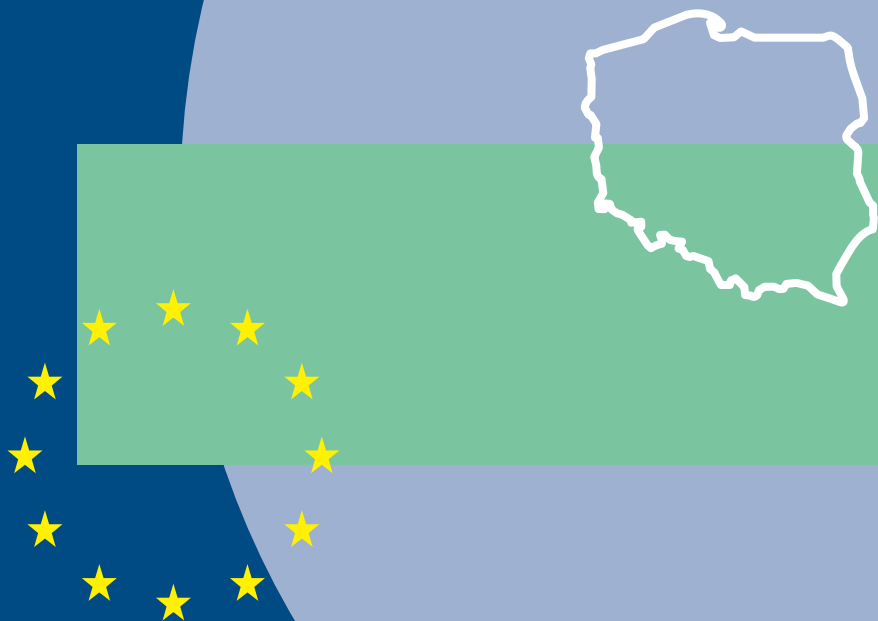

EMERYTURY I RENTY
PRYZYNAWANE I WYPŁACANE
PRZEZ ZUS Z ZASTOSOWANIEM
PRZEPISÓW PRAWNYCH
UNII EUROPEJSKIEJ

WARSZAWA 2008

ZUS

Zakład Ubezpieczeń Społecznych
Biuro Rent Zagranicznych

**EMERYTURY I RENTY
PRYZYNAWANE I WYPŁACANE
PRZEZ ZUS Z ZASTOSOWANIEM
PRZEPISÓW PRAWNYCH
UNII EUROPEJSKIEJ**

Stan prawny na dzień
1 grudnia 2008 r.

Warszawa 2008

Opracowanie
Andrzej Szybkie

Redaktor
Olaf Rawski

Projekt graficzny okładki
Michał Wiśniewski

Redaktor techniczny
Ewa Wojteczak

Skład i łamanie
Beata Giska

Korekta
Marzena Kostrowiecka
Anna Rola
Małgorzata Motyl

Skład: ZUS Biuro Poligrafii w Warszawie. Zam. nr 2780/08.

Druk: ZUS Wydział Poligrafii w Słupsku. Nakł. 1700 egz. Zam. nr 1413/08.

1. Wprowadzenie	5
1.1. Czego dotyczą regulacje unijne w zakresie emerytur i rent?	5
1.2. Na czym polega unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego? ...	5
1.3. Które unijne akty prawne regulują sprawy koordynacji systemów zabez- pieczenia społecznego i jakie jest ich znaczenie?	6
1.4. Jakie przepisy prawne są stosowane przy ustalaniu emerytur i rent z ZUS po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej?	9
1.5. Których państw dotyczy unijna koordynacja emerytur i rent?	10
1.6. Kogo dotyczy unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie emerytur i rent?	10
1.7. Jakich świadczeń emerytalno-rentowych dotyczy unijna koordynacja? ...	14
2. Podstawowe zasady unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych	16
2.1. Równe traktowanie	16
2.2. Uwzględnianie (sumowanie) okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przy ustalaniu prawa do świadczeń	16
2.3. Zachowanie praw nabytych i eksport świadczeń w obrębie Unii Euro- pejskiej	17
2.4. Zrównanie niektórych zdarzeń objętych ochroną	17
3. Osoba ubiegająca się o polskie świadczenia emerytalno-rentowe podlegające unijnej koordynacji	19
3.1. Emerytury i renty	19
3.1.1. Ustalanie świadczeń na podstawie przepisów krajowych	19
3.1.2. Ubezpieczenie wyłącznie w Polsce – wyłącznie polskie świadczenia ...	20
3.1.3. Ubezpieczenie w dwóch lub więcej państwach członkowskich – świad- czenia z każdego z państw, w którym przebyte zostały okresy ubez- pieczenia i zamieszkania	20
3.1.4. Uprawnienia z tytułu okresów ubezpieczenia krótszych niż 1 rok ...	21
3.1.5. Uwzględnianie (sumowanie) okresów ubezpieczenia lub zamiesz- kania przy ustalaniu prawa do świadczeń	21
3.1.6. Obliczanie wysokości świadczenia w przypadku, gdy do nabycia uprawnień konieczne było uwzględnienie (sumowanie) okresów zagranicznych (<i>zasada pro rata temporis</i>)	22
3.1.7. Przyznawanie korzystniejszego świadczenia emerytalno-rentowego osobie, która ma wymagane okresy ubezpieczenia lub zamiesz- kania w danym państwie, a była ubezpieczona również w innych państwach	24
3.1.8. Specjalne zasady dotyczące przyznawania renty z tytułu niezdol- ności do pracy	26

3.1.9. Przyznawanie renty rodzinnej i odrębności dotyczące sytuacji sierot, gdy zmarły, po którym przyznawane jest świadczenie, pracował oprócz Polski w państwie, którego przepisy nie przewidują przyznawania rent rodzinnych dla sierot	28
3.1.10. Orzeczenia lekarskie wydawane przez ZUS dla celów rentowych osobom zamieszkałym w innych niż Polska państwach członkowskich	30
3.2. Specjalne zasady dotyczące przyznawania renty z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej	31
3.2.1. Zasady podstawowe dotyczące osób, które podlegały ubezpieczeniu w jednym państwie członkowskim	31
3.2.2. Ustalanie rent z tytułu wypadków przy pracy lub chorób zawodowych w odniesieniu do osób, które podlegały ubezpieczeniu w dwóch lub więcej państwach członkowskich	32
3.2.3. Zasady szczególne dotyczące rent z tytułu choroby zawodowej, gdy osoba pracowała kolejno w różnych państwach, w warunkach mogących spowodować tę chorobę	32
3.3. Zasiłek pogrzebowy z tytułu śmierci emeryta, rencisty albo członka rodziny emeryta lub rencisty	33
3.4. Gdzie i w jakim trybie złożyć wniosek o świadczenia emerytalno-rentowe podlegające unijnej koordynacji	34
3.4.1. Polskie instytucje zobowiązane do rozpatrywania wniosków o emerytury i renty podlegające koordynacji wspólnotowej	34
3.4.2. Kiedy wniosek o polskie świadczenia emerytalno-rentowe podlega rozpatrzeniu przez ZUS	35
3.4.3. Jednostki organizacyjne wyznaczone przez Prezesa ZUS do rozpatrywania wniosków o emeryturę lub rentę podlegającą koordynacji wspólnotowej	37
3.4.4. Zasady składania wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe z ZUS przyznawane z zastosowaniem wspólnotowych przepisów o koordynacji	40
3.4.5. Jakie dokumenty należy dołączyć do wniosku o świadczenia emerytalno-rentowe podlegające koordynacji wspólnotowej, składanego w ZUS	43
4. Osoba otrzymująca polskie świadczenia emerytalno-rentowe zamieszkała za granicą w innym państwie członkowskim	45
4.1. Skutki stosowania zasady zachowania praw nabytych w odniesieniu do polskich emerytów i rencistów zamieszkałych za granicą w innym niż Polska państwie członkowskim	45
4.2. Przekazywanie (transfer) emerytury lub renty do państwa zamieszkania	45
4.3. Kontrola uprawnień do emerytury lub renty osoby zamieszkałej w innym państwie członkowskim	47
4.4. Co z uprawnieniami do świadczeń zdrowotnych w państwie zamieszkania emeryta lub rencisty?	48
5. Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania	50
6. Gdzie w razie wątpliwości można uzyskać stosowne informacje	59

1. Wprowadzenie

1.1. Czego dotyczą regulacje unijne w zakresie emerytur i rent?

W Unii Europejskiej nie ma jednego systemu emerytalno-rentowego. Prawo unijne nie ingeruje w to, na jakich zasadach państwa członkowskie przyznają świadczenia emerytalno-rentowe. Każde państwo członkowskie samo określa rodzaje świadczeń oraz warunki nabywania uprawnień do tych świadczeń, decyduje o wieku emerytalnym, stażu wymaganym do nabycia uprawnień do świadczeń oraz o wysokości świadczeń. Osoba, która pragnie uzyskać emeryturę lub rentę w danym państwie członkowskim Unii Europejskiej, musi spełnić warunki wymagane do nabycia uprawnień do świadczeń, określone przepisami prawnymi tego państwa.

Unijne przepisy prawne mają na celu zagwarantowanie, że osoby korzystające z prawa swobodnego przepływu osób w ramach Unii Europejskiej, tj. takie, które pracowały i z tego tytułu podlegały ubezpieczeniu w różnych państwach członkowskich lub zmieniały swoje miejsce zamieszkania, przenosząc się z jednego do drugiego państwa członkowskiego, nie znajdują się w gorszej sytuacji niż osoby, które całe życie pracowały lub mieszkały wyłącznie w jednym państwie członkowskim. Dotyczy to w szczególności osób, które pracowały (były ubezpieczone) w więcej niż jednym państwie członkowskim i z tego tytułu ubiegają się o przyznanie świadczeń emerytalno-rentowych.

Unia Europejska koordynuje systemy zabezpieczenia społecznego państw członkowskich.

1.2. Na czym polega unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego?

Unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego polega na wprowadzeniu takich regulacji prawnych, które eliminują sytuacje niekorzystne dla uprawnień z zakresu zabezpieczenia społecznego osób migrujących w obrębie Unii Europejskiej. Chodzi o to, aby osoba, która pracowała w różnych państwach członkowskich, czy też prześiedliła się w obrębie Unii z jednego państwa do drugiego, nie była

w zakresie tych uprawnień w gorszej sytuacji niż osoba, która całe życie pracowała i mieszkała w jednym państwie członkowskim.

Unijne przepisy o koordynacji w odniesieniu do osób ubiegających się o emeryturę lub rentę regulują tylko „sytuacje międzynarodowe”, tzn. wskazują, jak należy ustalić uprawnienia do świadczeń oraz ich wysokość, jeżeli osoba zainteresowana posiada w co najmniej dwóch państwach członkowskich okresy ubezpieczenia (lub zamieszkania, gdyż w niektórych państwach uprawnienia emerytalne zależą od zamieszkania na terytorium danego państwa) albo jeżeli była ubezpieczona w jednym państwie, a mieszka w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

1.3. Które unijne akty prawne regulują sprawy koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego i jakie jest ich znaczenie?

Sprawy koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego regulują następujące rozporządzenia unijne:

- rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 149 z 5 lipca 1971 r. z późniejszymi zmianami),

- rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 74 z 27 marca 1972 r. z późniejszymi zmianami),

- rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo (Dz. Urz. WE L 124 z 20 maja 2003 r.).

Wyżej wymienione rozporządzenia obowiązują w Polsce od 1 maja 2004 r. i są stosowane m.in. przez instytucje rozpatrujące uprawnienia do świadczeń emerytalno-rentowych, w tym przez ZUS. Na przepisy tych rozporządzeń można powoływać się również przed polskimi sądami.

W sytuacji konfliktu norm wynikających z prawa polskiego i z rozporządzeń wspólnotowych nie należy stosować polskich przepisów prawnych sprzecznych z unijnymi. Przepisy rozporządzeń wspólnotowych mają zatem wysoką rangę w hierarchii źródeł prawa.

Ważną konsekwencją członkostwa Polski w Unii Europejskiej było to, że powołane wyżej rozporządzenia wspólnotowe z zakresu koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego zastąpiły z dniem 1 maja 2004 r. – w ramach ich zakresu podmiotowego i przedmiotowego – postanowienia dwustronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym, które łączyły Polskę z niektórymi państwami członkowskimi (z Austrią, Belgią, Czechami, Francją, Hiszpanią, Niemcami, Luksemburgiem, Słowacją, Słowenią, Węgrami). W stosunkach z tymi państwami umowy międzynarodowe przestały być stosowane, a ich miejsce zajęły przepisy wspomnianych rozporządzeń unijnych.

W wyniku przystąpienia Bułgarii do Unii Europejskiej z dniem 1 stycznia 2007 r. od tej daty rozporządzenia wspólnotowe z zakresu koordynacji zastąpiły – w stosunkach polsko-bułgarskich – postanowienia umowy z dnia 9 czerwca 2005 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Bułgarii o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 2006 r. nr 172, poz. 1231).

Należy tu jednak zaznaczyć, że – na mocy wyraźnych zastrzeżeń – wybrane postanowienia niektórych umów międzynarodowych są stosowane nadal. Chodzi tu o postanowienia:

- umowy z dnia 9 października 1975 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym (Dz.U. z 1976 r. nr 16, poz. 101) w zakresie określonym w art. 27 ust. 2-4 umowy z dnia 8 grudnia 1990 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 1991 r. nr 108, poz. 468) – w odniesieniu do osób, które do 31 grudnia 1990 r. przesiadliły się z Polski do Niemiec albo z Niemiec do Polski, oraz w odniesieniu do osób, które posiadają okresy ubezpieczenia (zatrudnienia) przebyte przed 1 stycznia 1991 r. i nie zmieniały państwa zamieszkania, pod warunkiem że osoby te po 1 maja 2004 r. nie zmieniają swego miejsca zamieszkania i nie przeniosą się do drugiego państwa – strony umowy lub do państwa trzeciego;

- umowy z dnia 8 grudnia 1990 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 1991 r. nr 108, poz. 468): • art. 11 ust. 3 i art. 19 ust. 4 – w odniesieniu do osób, które nabyły uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego i z ubezpieczenia rentowego na podstawie

wewnętrznych niemieckich przepisów prawnych (zapisy te przestały być jednak stosowane przez stronę niemiecką wobec wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie połączonej Doris Habelt C-396/05, Martha Möser C-419/05 i Peter Wachter C-450/05) • art. 27 ust. 5 – w odniesieniu do osób, które nabyły uprawnienia do świadczeń emerytalno-rentowych na podstawie umowy z dnia 13 lipca 1957 r. o współpracy w dziedzinie polityki społecznej pomiędzy Polską a NRD • art. 28 ust. 2 – w odniesieniu do osób, które były zatrudnione w przedsiębiorstwach NRD na podstawie umowy z dnia 5 września 1988 r. między Rządem PRL a Rządem NRD o współpracy w dziedzinie zatrudnienia polskich pracowników w przedsiębiorstwach NRD;

■ art. 33 umowy z dnia 7 września 1998 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Austrii o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 2000 r. nr 104, poz. 1105) – w odniesieniu do osób, które przebyły okresy ubezpieczenia na terytorium Polski przed dniem 27 listopada 1961 r. traktowane jako austriackie okresy ubezpieczenia dla celów nabycia prawa do austriackich świadczeń emerytalno-rentowych.

WAŻNE

W związku z dalszym stosowaniem wymienionych wyżej przepisów umów polsko-niemieckich i umowy polsko-austriackiej część regulacji opisanych w niniejszej broszurze nie znajdzie zastosowania w odniesieniu do określonych osób posiadających polskie i niemieckie okresy ubezpieczenia (zatrudnienia), zamieszkałych w Polsce lub w Niemczech, a także w odniesieniu do określonych osób posiadających okresy ubezpieczenia przebyte na terytorium Polski przed 27 listopada 1961 r. traktowane przy ustalaniu prawa do świadczeń jako austriackie okresy ubezpieczenia.

Oprócz państw członkowskich Unii Europejskiej, wspólnotowe przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego obowiązują także:

- w państwach nienależących do Unii, ale należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (aktualnie dotyczy to Norwegii, Islandii i Liechtensteinu), na podstawie porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Porozumienie to od 1 maja 2004 r. ma zastosowanie także w odniesieniu do Polski;

- w Szwajcarii, na podstawie umowy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi a Konfederacją Szwajcarską w sprawie swobodnego przepływu osób. Wymieniona umowa od 1 kwietnia 2006 r. ma zastosowanie także wobec Polski.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003 rozszerzyło zastosowanie rozporządzeń nr 1408/71 i nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy mieszkają na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej i znajdują się w sytuacji, która dotyczy co najmniej dwóch państw członkowskich (np. pracowali/podlegali ubezpieczeniu w dwóch państwach członkowskich). Rozporządzenie to nie ma jednak zastosowania w odniesieniu do Danii, Norwegii, Islandii, Liechtensteinu oraz Szwajcarii.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przy ustalaniu uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych nadal stosowane są umowy dwustronne o zabezpieczeniu społecznym zawarte przez Polskę z państwami spoza Unii Europejskiej. Obecnie dotyczy to Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Macedonii, Serbii oraz Czarnogóry. Regulacje unijne nie dotyczą tych krajów.

1.4. Jakie przepisy prawne są stosowane przy ustalaniu emerytur i rent z ZUS po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej?

Jak już wspomniano, z dniem 1 maja 2004 r. Polska została włączona w unijną koordynację systemów zabezpieczenia społecznego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – jako jedna z instytucji odpowiedzialnych za przyznawanie świadczeń emerytalno-rentowych w Polsce – jest zobowiązany przy ustalaniu uprawnień do świadczeń, w określonych sytuacjach, stosować oprócz polskich przepisów emerytalno-rentowych również prawo unijne. Nie dotyczy to jednak wszystkich ubezpieczonych w Polsce, a jedynie osób migrujących, tj. przemieszczających się w obrębie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii.

Po 1 maja 2004 r. nadal emerytury i renty są przyznawane w Polsce na podstawie polskich przepisów emerytalno-rentowych (głównie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – Dz.U. z 2004 r. nr 39, poz. 353, z późn. zm.), które to przepisy w pewnych „sytuacjach międzynarodowych” są modyfikowane przez przepisy unijne. Te modyfikacje mają na celu polepszenie sytuacji prawnej osób ubiegających się o świadczenia emerytalno-rentowe, będących w przeszłości aktywnymi zawodowo w różnych państwach człon-

kowskich. Gdyby nie przepisy unijne, osoby takie mogłyby znaleźć się w sytuacji mniej korzystnej niż osoby, które całe życie pracowały i mieszkały w jednym państwie członkowskim.

1.5. Których państw dotyczy unijna koordynacja świadczeń emerytalno-rentowych?

Unijna koordynacja świadczeń emerytalno-rentowych dotyczy:

- państw członkowskich Unii Europejskiej, którymi są: Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania i Włochy, jak również ich następujących terytoriów zależnych, terytoriów zamorskich i terytoriów autonomicznych:

- Gibraltaru – w odniesieniu do Wielkiej Brytanii,
- Azorów i Madery – w odniesieniu do Portugalii,
- Gujany Francuskiej, Reunion, St. Pierre-et-Miquelon, Gwadelupy i Martyniki – w odniesieniu do Francji,
- Balearów, Wysp Kanaryjskich, Ceuty i Melilli – w odniesieniu do Hiszpanii;

- państw niebędących członkami Unii Europejskiej, należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego – Islandii, Liechtensteinu, Norwegii oraz

- Szwajcarii.

Przepisy wspólnotowe o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego nie obowiązują jednak na terytorium:

- Grenlandii i Wysp Owczych – w odniesieniu do Danii,
- Wysp Normandzkich i Wyspy Man – w odniesieniu do Wielkiej Brytanii.

1.6. Kogo dotyczy unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie emerytur i rent?

Unijne przepisy dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego odnoszą się do uprawnień emerytalno-rentowych osób wykonujących szeroko rozumianą działalność zawodową, w tym pracowników, osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek, które znalazły

się w określonej „sytuacji międzynarodowej” (np. pracowały/były ubezpieczone w Polsce i w innych państwach członkowskich) oraz osób, które mieszkają w innym państwie członkowskim i ubiegają się bądź pobierają polską emeryturę lub rentę z tytułu pracy (ubezpieczenia) podejmowanej wyłącznie w Polsce.

WAŻNE

Unijne przepisy dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych nie mają zastosowania do osób, które pracowały i mieszkają wyłącznie w Polsce.

Unijną koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego objęte są: • osoby będące obywatelami jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii • bezpaństwowcy lub uchodźcy zamieszkali na terytorium jednego z państw członkowskich • członkowie rodzin wymienionych osób, a także • osoby pozostałe przy życiu po wymienionych wyżej osobach (np. małżonek, dzieci).

WAŻNE

Unijną koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego – jako obywatele Unii Europejskiej – objęci są Polacy wykonujący pracę lub zamieszkujący na terytorium innego państwa członkowskiego oraz członkowie ich rodzin.

Przykład 1

Wspólnotowe przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego dotyczą Polki, która przez 14 lat wykonywała pracę w Polsce, a następnie przez 11 lat pracowała w Wielkiej Brytanii i po osiągnięciu wieku 60 lat ubiega się o przyznanie emerytury.

Przykład 2

Unijne przepisy o koordynacji dotyczą posiadających obywatelstwo rosyjskie dzieci i żony zmarłego obywatela polskiego, ubiegających się o rentę rodzinną po zmarłym, który przed śmiercią pracował 22 lata w Holandii oraz 6 lat w Polsce.

Unijna koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego dotyczy też osób pozostałych przy życiu po osobach, które nie były obywatelami państw członkowskich, ale które pracowały w państwach członkowskich, jeśli osoby pozostałe przy życiu są obywatelami państwa członkowskiego bądź bezpaństwowcami lub uchodźcami zamieszkałymi na terytorium jednego z państw członkowskich.

Przykład

Zamieszkała na Litwie obywatelka tego państwa (będącego państwem członkowskim UE) może ubiegać się o rentę rodzinną (wdowią) po mężu, który był obywatelem rosyjskim i przed śmiercią pracował 12 lat na Litwie oraz 10 lat w Polsce. Jej uprawnienia zostaną ustalone z zastosowaniem prawa wspólnotowego.

Jak już wspomniano wyżej, pomiędzy Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi a Szwajcarią została zawarta umowa w sprawie swobodnego przepływu osób. Na podstawie tej umowy zakres stosowania unijnych przepisów o koordynacji został rozszerzony na stosunki między państwami członkowskimi Unii Europejskiej a Szwajcarią, która dotychczas nie wstąpiła do UE. Umowa ta od 1 kwietnia 2006 r. obowiązuje również w odniesieniu do Polski. Rozporządzenia unijne z zakresu koordynacji mogą być zatem stosowane także wobec osób ubiegających się o emeryturę lub rentę, posiadających okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w Polsce i w innych państwach członkowskich UE oraz w Szwajcarii.

Przykład

Unijną koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego objęta jest obywatelka polska ubiegająca się o emeryturę, która pracowała (była ubezpieczona) 15 lat w Polsce, 2 lata w Holandii oraz 10 lat w Szwajcarii. W przypadku zainteresowanej uprawnienia do emerytury polskiej, holenderskiej i szwajcarskiej zostaną ustalone z zastosowaniem prawa wspólnotowego.

Wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego została rozszerzona, na podstawie porozumienia o EOG, także na państwa nienależące do Unii Europejskiej, ale należące do Europejskiego Obszaru Gospodarczego, tj. na Norwegię, Islandię i Liechtenstein. Porozumienie to od 1 maja 2004 r. ma zastosowanie również w odniesieniu do Polski, a od 1 sierpnia 2007 r. także do Bułgarii i Rumunii. Rozporządzenia unijne z zakresu koordynacji mogą być zatem

stosowane także wobec osób ubiegających się o emeryturę lub rentę, posiadających okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w Polsce i w innych państwach EOG.

Przykład

Unijną koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego objęta jest obywatelka szwedzka ubiegająca się o emeryturę, która pracowała (była ubezpieczona) 7 lat w Polsce, 2 lata w Szwecji oraz 15 lat w Norwegii, należącej do EOG. W takim przypadku uprawnienia do emerytury, polskiej, szwedzkiej i norweskiej zostaną ustalone z zastosowaniem prawa wspólnotowego.

Na mocy postanowień wspomnianego już rozporządzenia Rady (EWG) nr 859/2003 zakres stosowania przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego został rozciągnięty na obywateli państw nienależących do Unii Europejskiej (państw trzecich), którzy legalnie mieszkają na terytorium państwa członkowskiego i znajdują się w sytuacji prawnej, która dotyczy więcej niż jednego państwa członkowskiego – czyli np. pracowali w dwóch państwach członkowskich albo pracowali w jednym, a mieszkają w innym państwie członkowskim.

Przykład 1

Unijna koordynacja dotyczy zamieszkałego w Polsce obywatela Ukrainy, który przez 3 lata był zatrudniony w Czechach, a następnie prowadził w Polsce przez 2 lata działalność gospodarczą, w trakcie prowadzenia której ciężko zachorował i ubiega się o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy.

Przykład 2

Unijna koordynacja nie dotyczy zamieszkałej w Mołdawii obywatelki tego państwa ubiegającej się o emeryturę, która przez 9 lat była zatrudniona w Szwecji, a następnie przez 12 lat pracowała w Polsce. Jej uprawnienia emerytalne podlegają rozpatrzeniu wyłącznie w oparciu o wewnętrzne regulacje każdego z państw, w których podlegała ubezpieczeniu (Szwecji i Polski), bez stosowania unijnych przepisów o koordynacji, ze względu na zamieszkiwanie poza terytorium UE.

Unijnych przepisów o koordynacji nie stosuje się do obywateli państw trzecich zamieszkałych w Danii, Islandii, Norwegii, Liechtensteinie oraz w Szwajcarii albo ubiegających się o przyznanie emerytury lub renty z tytułu okresów ubezpieczenia bądź zamieszkania przebytych w tych państwach.

Przykład

Unijne regulacje dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego nie znajdują zastosowania w odniesieniu do zamieszkałego w Polsce obywatela Egiptu (państwa spoza Unii Europejskiej), który pracował 15 lat w Norwegii oraz 15 lat w Polsce i po ukończeniu 65 lat ubiega się o przyznanie emerytury. Jego uprawnienia emerytalne podlegają rozpatrzeniu wyłącznie w oparciu o wewnętrzne regulacje każdego z państw, w których wykonywana była praca (Polski i Norwegii), bez stosowania unijnych przepisów o koordynacji, ponieważ rozszerzenie koordynacji w odniesieniu do obywateli państw trzecich (czyli np. obywateli Egiptu) nie odnosi się do Norwegii.

Do czasu wejścia w życie w odniesieniu do Bułgarii i Rumunii umowy o swobodnym przepływie osób między Wspólnotą Europejską a Szwajcarią (proces legislacyjny nie został jeszcze zakończony), uprawnienia emerytalno-rentowe obywateli Bułgarii i Rumunii ubiegających się o polską emeryturę lub rentę na podstawie okresów ubezpieczenia w Polsce i w Szwajcarii są ustalane przez polskie instytucje na podstawie wyłącznie polskich wewnętrznych przepisów prawnych, bez stosowania zasady sumowania okresów ubezpieczenia i zamieszkania wynikającej z prawa wspólnotowego.

Przykład

Unijne regulacje dotyczące koordynacji nie będą miały zastosowania w odniesieniu do obywatela Rumunii ubiegającego się o rentę z tytułu niezdolności do pracy, który posiada okresy pracy w Polsce i w Szwajcarii. Przy ustalaniu uprawnień do polskiej emerytury ZUS uwzględni wyłącznie okresy pracy (ubezpieczenia) tej osoby w Polsce. Przy ustalaniu uprawnień do polskiego świadczenia nie zostaną natomiast uwzględnione okresy pracy tej osoby w Szwajcarii.

1.7. Jakich świadczeń emerytalno-rentowych dotyczy unijna koordynacja?

Unijne przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego dotyczą świadczeń z zabezpieczenia społecznego, a w szczególności długoterminowych świadczeń pieniężnych z tytułu starości, inwalidztwa, śmierci oraz wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Do świadczeń emerytalno-rentowych realizowanych przez ZUS, podlegających unijnej koordynacji należą: • emerytura • renta z tytułu niezdolności do pracy (w tym renta szkoleniowa) • renta rodzinna • dodatek pielęgnacyjny • dodatek do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej • renta z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową wraz z dodatkami • renta rodzinna powypadkowa • zasiłek pogrzebowy.

Wspólnotową koordynacją nie są natomiast objęte świadczenia dla ofiar wojny, do których należą m.in. świadczenia dla kombatantów (w tym dodatki kombatanckie, ryczałt energetyczny) oraz renty z tytułu inwalidztwa wojennego. Jeżeli świadczenia takie w ogóle przysługują na podstawie polskich przepisów osobom zamieszkałym w innym państwie członkowskim, mogą być one wówczas wypłacane wyłącznie w Polsce, na wniosek osoby uprawnionej, na jej rachunek bankowy w Polsce albo do rąk osoby upoważnionej do odbioru zamieszkałej w Polsce.

2. Podstawowe zasady unijnej koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych

2.1. Równe traktowanie

Zgodnie z zasadą równego traktowania osoby objęte wspólnotową koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego podlegają obowiązkom i korzystają z praw wynikających z ustawodawstwa dotyczącego emerytur i rent każdego państwa członkowskiego na tych samych warunkach, co obywatele tego państwa. Prawo unijne zakazuje dyskryminacji takich osób zarówno w zakresie dostępu do ubezpieczeń społecznych w którymkolwiek państwie członkowskim, jak i w zakresie korzystania ze świadczeń przysługujących na podstawie przepisów prawnych tych państw.

Przykład

Obywatel polski złożył wniosek o emeryturę przysługującą na podstawie duńskich przepisów prawnych. Na podstawie prawa wspólnotowego przysługują mu takie same prawa – i obciążają takie same obowiązki – jak osobę posiadającą obywatelstwo duńskie. Zainteresowany Polak powinien być traktowany przez duńską instytucję rozpatrującą wniosek emerytalny tak, jakby był Duńczykiem.

2.2. Uwzględnianie (sumowanie) okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przy ustalaniu prawa do świadczeń

W myśl zasady uwzględniania (sumowania) okresów ubezpieczenia lub zamieszkania, w przypadku gdy przepisy danego państwa wymagają do nabycia prawa do emerytury lub renty posiadania określonej długości okresów ubezpieczenia albo okresów zamieszkania, instytucja ustalająca uprawnienia do świadczeń w danym państwie uwzględnia również okresy przebyte w innych państwach członkowskich, o ile okresy te nie pokrywają się.

WAŻNE

Jeśli osoba ubiega się o świadczenia na podstawie przepisów prawnych państwa członkowskiego, a jej okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w tym państwie nie są wystarczające do nabycia prawa do świadczeń, to instytucja tego państwa uwzględni również okresy ubezpieczenia (lub zamieszkania) przebyte przez tę osobę we wszystkich innych państwach członkowskich.

2.3. Zachowanie praw nabytych i eksport świadczeń w obrębie Unii Europejskiej

Zgodnie z zasadą zachowania praw nabytych świadczenia przyznane przez instytucję jednego z państw członkowskich nie mogą doznać żadnego uszczerbku, w szczególności nie mogą zostać obniżone, zmienione, zawieszane lub uchylone, z tego powodu, że osoba uprawniona do tych świadczeń przebywa lub mieszka na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo zobowiązane do wypłaty świadczeń.

Oznacza to, że nie można zmniejszyć wysokości lub zawiesić prawa do świadczenia wypłacanego emerytowi lub renciście z powodu posiadania przez niego miejsca zamieszkania w państwie członkowskim innym niż to, którego instytucja przyznała mu świadczenie.

Emeryci i renciści mają prawo otrzymywać swoje świadczenia w miejscu zamieszkania, bez względu na to, na terytorium którego państwa członkowskiego mieszkają.

2.4. Zrównanie niektórych zdarzeń i okoliczności objętych ochroną

Instytucje ubezpieczeniowe każdego państwa członkowskiego są zobowiązane do uwzględnienia określonych zdarzeń i okoliczności warunkujących przyznanie świadczeń (np. śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty bądź członka jego rodziny, nawiązanie, kontynuowanie i rozwiązanie stosunku pracy) także wtedy, gdy zdarzenia te wystąpiły na terytorium innego państwa członkowskiego.

WAŻNE

Śmierć kogoś podlegającego polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych, która nastąpiła na terytorium innego państwa członkowskiego, będzie potraktowana tak, jakby zdarzyła się na terytorium Polski.

Nawiązanie, kontynuowanie i rozwiązanie przez osobę ubiegającą się o polską emeryturę stosunku pracy z zagranicznym pracodawcą z państwa członkowskiego zostanie potraktowane na równi z odpowiednim nawiązaniem, kontynuowaniem i rozwiązaniem stosunku pracy z polskim pracodawcą.

3. Osoba ubiegająca się o polskie świadczenia emerytalno-rentowe podlegające unijnej koordynacji

Uprawnienia osoby ubiegającej się o świadczenia emerytalno-rentowe regulowane są unijnymi przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w sytuacji gdy:

- osoba ta pracowała w co najmniej dwóch państwach członkowskich lub
- osoba ta pracowała w jednym państwie członkowskim, ale mieszka w innym państwie członkowskim, pod warunkiem, że osoba taka jest objęta zakresem podmiotowym rozporządzeń unijnych (tzn. jest obywatelem państwa członkowskiego, uchodzącą lub bezpaństwowcem zamieszkałym na terytorium Unii albo obywatelem państwa trzeciego zamieszkałym na terytorium państwa członkowskiego, który pracował w państwach członkowskich itd.).

3.1. Emerytury i renty

3.1.1. Ustalanie świadczeń na podstawie przepisów krajowych

W celu nabycia uprawnień do emerytury lub renty w państwie członkowskim konieczne jest spełnienie wszystkich warunków wymaganych do nabycia prawa do danego świadczenia w tym państwie.

WAŻNE

Aby uzyskać emeryturę lub rentę w państwie członkowskim, trzeba spełnić warunki przewidziane przez przepisy tego państwa.

Osoba, która posiada okresy ubezpieczenia w Polsce, może ubiegać się o polską emeryturę lub rentę, o ile spełni warunki wymagane do nabycia prawa do świadczeń wynikające z polskich przepisów prawnych.

Unijne przepisy o koordynacji mają na celu ułatwić spełnienie tych warunków, np. poprzez mechanizm sumowania (uwzględniania) okresów ubezpieczenia i zamieszkania przebytych w państwach członkowskich.

Należy zaznaczyć, że osoba, która nigdy nie była ubezpieczona w Polsce, a jedynie w innym państwie członkowskim, nie otrzyma polskich świadczeń emerytalno-rentowych.

3.1.2. Ubezpieczenie wyłącznie w Polsce – wyłącznie polskie świadczenia

W przypadku osoby, która podlegała ubezpieczeniu wyłącznie w Polsce i która nie posiada okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w innych państwach członkowskich, uprawnienia do świadczeń emerytalno-rentowych są rozpatrywane wyłącznie przez polską instytucję. Dla uzyskania określonego świadczenia konieczne jest spełnienie przez zainteresowaną osobę warunków wymaganych do nabycia prawa do takiego świadczenia wynikających z polskich przepisów.

3.1.3. Ubezpieczenie w dwóch lub więcej państwach członkowskich – świadczenia z każdego z państw, w którym przebyte zostały okresy ubezpieczenia lub zamieszkania

Osoba, która była ubezpieczona (pracowała) w różnych państwach członkowskich, może ubiegać się o przyznanie emerytury lub renty jednocześnie z każdego z tych państw. Świadczenia ustalane są równoległe przez instytucje ubezpieczeniowe każdego z państw, w których osoba była ubezpieczona. W rezultacie zainteresowany może otrzymać np. trzy emerytury, przyznane i wypłacane przez instytucje właściwe każdego z państw członkowskich, w którym przebyte były okresy ubezpieczenia lub zamieszkania. W każdym z tych państw muszą być jednak spełnione wszystkie warunki wymagane do nabycia uprawnień. Przepisy unijne ułatwiają spełnienie przez zainteresowanego warunków wymaganych w danym kraju, ale ich nie uchylają.

Należy pamiętać, że wystarczy złożenie wniosku w instytucji jednego z państw, aby wszczęte zostały postępowania o przyznanie świadczeń we wszystkich państwach, w których zainteresowany był ubezpieczony (chyba, że zainteresowany wyraźnie zażąda odroczenia rozpatrzenia prawa do emerytury w jednym z państw). Data złożenia wniosku w instytucji danego państwa jest wiążąca dla wszystkich instytucji ustalających uprawnienia.

WAŻNE

Ile jest państw członkowskich, w których dana osoba była ubezpieczona, tyłu można się spodziewać świadczeń emerytalno-rentowych.

3.1.4. Uprawnienia z tytułu okresów ubezpieczenia lub zamieszkania krótszych niż 1 rok

Jeżeli osoba zainteresowana przyznaniem emerytury lub renty ma w danym państwie członkowskim okres ubezpieczenia (lub zamieszkania) krótszy niż 1 rok i z tytułu tego okresu nie przysługują żadne świadczenia na podstawie wewnętrznych przepisów tego państwa, instytucja danego państwa członkowskiego nie ustala uprawnień do świadczeń. Ten krótki okres zostanie uwzględniony przez instytucje innych państw członkowskich przy obliczaniu wysokości ustalanych przez nie emerytur lub rent.

Oznacza to, że jeżeli ktoś pracował w określonym państwie członkowskim krócej niż rok, nie powinien spodziewać się z tego państwa emerytury lub renty, chyba że wewnętrzne przepisy prawne tego państwa przewidują prawo do świadczeń za tak krótkie okresy.

Przykład

Kobieta ubiegająca się o emeryturę pracowała w Polsce 11 miesięcy, w Słowacji 9 miesięcy, a w Niemczech 38 lat. Za okresy ubezpieczenia w Polsce (wynoszące 11 miesięcy) nie przysługują świadczenia polskie, a za okresy ubezpieczenia w Słowacji (wynoszące 9 miesięcy) nie przysługują świadczenia słowackie. Instytucje polska i słowacka nie przyznają i nie będą wypłacać żadnych świadczeń.

W takiej sytuacji instytucja niemiecka przy obliczaniu wysokości niemieckiej emerytury uwzględni polskie i słowackie okresy ubezpieczenia.

3.1.5. Uwzględnianie (sumowanie) okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przy ustalaniu prawa do świadczeń

Jeśli przepisy danego państwa wymagają do nabycia prawa do emerytury lub renty posiadania określonej długości okresów ubezpieczenia albo okresów zamieszkania, instytucja ustalająca uprawnienia do świadczeń w danym państwie uwzględni (sumuje) również okresy przebyte w innych państwach członkowskich.

WAŻNE

W stażu, od którego zależy prawo do emerytury lub renty w którymkolwiek państwie członkowskim, uwzględniane są okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte we wszystkich państwach członkowskich.

Jeżeli zatem osoba ubiegająca się o przyznanie emerytury lub renty w Polsce ma okresy składkowe i nieskładkowe zbyt krótkie do nabycia uprawnień do świadczeń na podstawie polskich przepisów prawnych, do polskich okresów ubezpieczenia dolicza się okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte we wszystkich innych państwach członkowskich.

Przykład

ZUS, ustalając uprawnienia do emerytury 65-letniemu mężczyźnie, który posiada okres ubezpieczenia w Polsce wynoszący 18 lat (niewystarczający do nabycia prawa do polskiej emerytury) i okres ubezpieczenia we Francji wynoszący 7 lat, zsumuje oba wymienione okresy. Umożliwi to spełnienie przez zainteresowanego warunku posiadania 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, wymaganego do nabycia prawa do polskiej emerytury.

Jeśli przy ustalaniu prawa do polskich świadczeń uwzględniane są okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte w innych państwach członkowskich, to brane są pod uwagę wszystkie okresy ubezpieczenia w tych państwach, bez względu na to, czy przypadają przed dniem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, czy też po tej dacie.

3.1.6. Obliczanie wysokości świadczenia w przypadku, gdy do nabycia uprawnień konieczne było uwzględnienie (sumowanie) okresów zagranicznych (zasada pro rata temporis)

Zasada uwzględniania okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w innych państwach członkowskich powoduje, że świadczenie jest obliczane i wypłacane **w wysokości częściowej**, odpowiadającej proporcji okresów przebytych w danym państwie członkowskim do sumy okresów przebytych we wszystkich zainteresowanych państwach członkowskich.

W takiej sytuacji wysokość emerytury lub renty oblicza się – zgodnie z zasadą *pro rata temporis* – w dwóch etapach:

- w pierwszym – oblicza się teoretyczną (pełną) wysokość świadczenia, jakie przysługiwałoby zainteresowanemu, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia lub zamieszkania zostały przebyte na podstawie przepisów prawnych stosowanych przez instytucję danego państwa członkowskiego,

- w drugim – na podstawie teoretycznej (pełnej) wysokości świadczenia oblicza się rzeczywistą (częściową) wysokość świadczenia, z zastosowaniem proporcji okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w danym państwie członkowskim do sumy okresów ubezpieczenia i zamieszkania przebytych przez zainteresowanego we wszystkich państwach członkowskich.

Przykład

ZUS ustalił prawo do emerytury 60-letniej kobiecie posiadającej okresy ubezpieczenia w trzech państwach: w Polsce – wynoszące 9 lat, w Czechach – wynoszące 4 lata i na Litwie – wynoszące 7 lat.

Ze względu na to, że do spełnienia warunku posiadania 20-letniego okresu składkowego i nieskładkowego konieczne było uwzględnienie okresów ubezpieczenia przebytych przez zainteresowaną w Czechach i na Litwie, wysokość emerytury zostanie ustalona w dwóch etapach:

— najpierw zostanie obliczona teoretyczna (pełna) wysokość świadczenia, jakie przysługiwałoby zainteresowanej, gdyby cały 20-letni okres został przebyty w Polsce,

— następnie zostanie obliczona rzeczywista (częściowa) wysokość świadczenia – przez pomnożenie proporcji okresów ubezpieczenia ($9/20$) przez kwotę pełnego świadczenia, obliczonego za 20 lat ubezpieczenia.

Na przykład: gdyby wysokość emerytury ustalonej za 20 lat pracy wynosiła 1000 zł, to rzeczywista (częściowa) wysokość emerytury wyniosłaby 450 zł ($1000 \text{ zł} \times 9/20 = 450 \text{ zł}$).

Również instytucje czeska i litewska rozpatrzą wniosek o emeryturę. O ile zainteresowana osoba spełni warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury we wszystkich trzech państwach, w których była ubezpieczona, będzie otrzymywała trzy częściowe emerytury, przyznane przez instytucje: polską, czeską i litewską.

WAŻNE

Jeśli przy ustalaniu prawa do świadczenia ZUS uwzględni obok polskich okresów ubezpieczenia także okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w innych państwach członkowskich, to wówczas obliczy emeryturę lub rentę w wysokości częściowej, z uwzględnieniem proporcji okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce do sumy okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce i w innych państwach członkowskich.

3.1.7. Przyznawanie korzystniejszego świadczenia emerytalno-rentowego osobie, która ma wymagane okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w danym państwie, a była ubezpieczona również w innych państwach

Jeżeli osoba ubiegająca się o przyznanie emerytury lub renty posiada okresy ubezpieczenia lub zamieszkania wystarczające do nabycia uprawnień do świadczeń w danym państwie, a oprócz tych okresów ma jeszcze okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w innych państwach członkowskich, instytucja ustalająca uprawnienia do świadczeń jest zobowiązana do podjęcia następujących czynności:

- obliczenia wysokości świadczenia z uwzględnieniem okresów przebytych wyłącznie we własnym państwie,
- obliczenia wysokości świadczenia z uwzględnieniem sumy okresów przebytych we własnym państwie i okresów zagranicznych, w wysokości częściowej, ustalonej zgodnie z zasadą *pro rata temporis*,
- porównania kwot świadczeń uzyskanych na podstawie obu obliczeń i przyznania świadczenia w wysokości korzystniejszej dla zainteresowanego.

Przykład

ZUS ustala prawo do emerytury 65-letniemu mężczyźnie, który posiada okresy ubezpieczenia: w Polsce – wynoszące 26 lat i w Wielkiej Brytanii – wynoszące 6 lat.

Biorąc pod uwagę wyłącznie okres ubezpieczenia w Polsce (26 lat), zainteresowany spełnia warunki wymagane do nabycia prawa do polskiej emerytury, a zatem wysokość tej emerytury ZUS obliczy w dwóch wariantach:

● *wariant I – wysokość polskiej emerytury za 26 lat ubezpieczenia w Polsce (emerytura krajowa);*

● *wariant II – wysokość polskiej emerytury z uwzględnieniem łączonych okresów ubezpieczenia, przebytych w Polsce i w Wielkiej Brytanii (emerytura częściowa) – zgodnie z zasadą *pro rata temporis*, tj. w dwóch etapach:*

— *w pierwszej kolejności obliczy kwotę teoretyczną – pełną wysokość polskiej emerytury, jaka przysługiwałaby, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia (32 lata) zostały przebyte zgodnie z polskimi przepisami,*

— *następnie obliczy kwotę rzeczywistą – częściową wysokość polskiej emerytury, z uwzględnieniem proporcji polskich okresów ubezpieczenia do sumy okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce i w Wielkiej Brytanii*

(tj. 26/32), a następnie dokona porównania kwot świadczeń ustalonych w obu wariantach i przyzna emeryturę w wysokości korzystniejszej dla zainteresowanego.

Institucja ubezpieczeniowa Wielkiej Brytanii również ustali prawo i obliczy wysokość emerytury, stosując brytyjskie przepisy prawne, z zastosowaniem – o ile będzie to konieczne – przepisów unijnych dotyczących uwzględniania okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w innych państwach członkowskich (w tym przypadku – okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce).

Jeżeli zainteresowany spełni warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury w obu państwach, będzie otrzymywał świadczenia przyznane przez instytucje dwóch państw (emeryturę polską i emeryturę brytyjską).

Odmienne zasady będą dotyczyły przyznawania, począwszy od 1 stycznia 2009 r., tzw. nowych emerytur, do których prawo nie zależy od długości okresów składkowych i nieskładkowych przebytych w Polsce. Emerytura taka będzie przyznawana osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r., które nie uzyskały prawa do wcześniejszej emerytury.

Prawo do „nowej emerytury” będzie przysługiwało osobie, która pozostawała w polskim systemie ubezpieczeń społecznych, bez względu na długość okresu ubezpieczenia.

Emerytury takie będą ustalane bez uwzględniania zagranicznych okresów ubezpieczenia i zamieszkania, w wysokości wynikającej z ustawodawstwa polskiego. Podstawę obliczenia „nowej emerytury” stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, oraz zwaloryzowanego kapitału początkowego. Wysokość takiej emerytury będzie stanowić równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego.

Osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r. nie będącym członkami otwartego funduszu emerytalnego, które wiek emerytalny osiągną w latach 2009-2013 przyznawana będzie tzw. emerytura mieszana (o ile osoby te nie skorzystały z wcześniejszej emerytury na podstawie przepisów art. 46 lub 50 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Wysokość tej emerytury zależeć będzie od kwoty emerytury obliczonej na dotychczasowych zasadach (wysokość świadczenia uzależniona od długości

okresów ubezpieczenia) oraz kwoty emerytury obliczonej na nowych zasadach (wysokość emerytury niezależna od długości okresów ubezpieczenia, a jedynie od stanu konta ubezpieczonego w ZUS oraz kapitału początkowego). Przykładowo, wysokość emerytury przyznanej na wniosek urodzonej po ww. dacie osoby, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2009, wynosić będzie:

— 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wysokość świadczenia uzależniona od długości okresów ubezpieczenia)

oraz

— 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wysokość emerytury niezależna od długości okresów ubezpieczenia, a jedynie od stanu konta ubezpieczonego w ZUS oraz kapitału początkowego).

Przy obliczaniu wysokości emerytury mieszanej w części obliczanej na zasadach dotychczasowych zastosowanie znajduje zasada uwzględniania zagranicznych okresów ubezpieczenia i zamieszkania. Dlatego osobom, którym przy ustalaniu prawa do emerytury konieczne było uwzględnienie okresów zagranicznych albo dla których uwzględnienie tych okresów jest korzystniejsze, tę część emerytury oblicza się z uwzględnieniem okresów zagranicznych i zastosowaniem proporcji okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w Polsce do sumy okresów ubezpieczenia i zamieszkania przebytych przez zainteresowanego we wszystkich państwach członkowskich (patrz: zasada *pro rata temporis* opisana na s. 22 i 23). Zasada ta nie dotyczy natomiast części emerytury mieszanej obliczanej na nowych zasadach.

3.1.8. Specjalne zasady dotyczące przyznawania renty z tytułu niezdolności do pracy

Ze względu na różnice wynikające z systemów rentowych poszczególnych państw członkowskich wspólnotowe przepisy prawne o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego różnicują sytuację prawną ubiegającej się o rentę inwalidzką (rentę z tytułu niezdolności do pracy) osoby, która była kolejno ubezpieczona w państwach członkowskich o odmiennych systemach rentowych.

W zależności od rodzaju systemu, któremu dana osoba podlegała, może się zdarzyć, że renta inwalidzka (renta z tytułu niezdolności do pracy) będzie przysługiwała wyłącznie z systemu ubezpieczeń społecznych jednego państwa członkowskiego, tj. tego, któremu osoba podlegała w chwili powstania inwalidztwa (niezdolności do pracy).

Może też zdarzyć się, że renty takie będą równocześnie przysługiwać z więcej niż jednego państwa członkowskiego, tak jak ma to miejsce w przypadku emerytur (z każdego państwa członkowskiego, w którym osoba była ubezpieczona).

Uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS oraz jej wysokość ustala się tak samo jak uprawnienia i wysokość emerytury. Obok polskiej renty osobie zainteresowanej mogą przysługiwać renty inwalidzkie (z tytułu niezdolności do pracy) również z innych państw członkowskich, w których podległa ubezpieczeniom, o ile spełnia warunki określone w przepisach prawnych tych państw.

Przy ustalaniu prawa do polskiej renty znajdują zastosowanie przepisy dotyczące uwzględniania (sumowania) okresów zagranicznych oraz obliczania wysokości renty według zasady *pro rata temporis*.

Zatem gdy osoba posiada okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte w różnych państwach członkowskich, w tym okresy ubezpieczenia w Polsce, uprawnienia do renty inwalidzkiej (renty z tytułu niezdolności do pracy) rozpatrywane są równolegle przez instytucje każdego z państw, w których przebyte zostały okresy, w tym przez instytucję polską.

Przykład

Mężczyzna, który posiada okresy ubezpieczenia przebyte kolejno w Polsce i na Słowacji, złożył wniosek o przyznanie renty w związku z niezdolnością do pracy powstałą w czasie zatrudnienia na Słowacji.

*Jego uprawnienia do renty ustalą instytucje Polski i Słowacji na podstawie stosowanych przepisów krajowych oraz przepisów rozporządzeń wspólnotowych, analogicznie jak to ma miejsce w przypadku emerytury (czyli stosując przepisy dotyczące uwzględniania – sumowania – okresów ubezpieczenia przy ustalaniu uprawnień do świadczeń, obliczania wysokości świadczenia według zasady *pro rata temporis* itd.). W rezultacie zainteresowany może uzyskać prawo do częściowych rent inwalidzkich z dwóch państw członkowskich: z Polski i Słowacji.*

WAŻNE

Rentę z tytułu niezdolności do pracy z ZUS dla osoby, która posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w innych państwach członkowskich, ustala się z zastosowaniem tych samych zasad koordynacji, jakie obowiązują w odniesieniu do emerytury z ZUS.

3.1.9. Przyznawanie renty rodzinnej i odrębności dotyczące sytuacji sierot, gdy zmarły, po którym przyznawane jest świadczenie, pracował oprócz Polski w państwie, którego przepisy nie przewidują rent rodzinnych dla sierot

Uprawnienia do renty rodzinnej rozpatrywane są przez instytucje wszystkich państw, w których zmarły był kiedykolwiek ubezpieczony, na analogicznych zasadach jak obowiązujące przy rozpatrywaniu uprawnień do emerytury. Zasady te obowiązują również w przypadku ubiegania się o polską rentę rodzinną.

Przykład

Małżonka obywatela austriackiego, który posiadał okresy ubezpieczenia w Austrii i w Polsce, złożyła wniosek o rentę rodzinną po mężu.

Uprawnienia do renty rodzinnej ustala instytucje każdego z państw, tj. Austrii i Polski, na podstawie stosowanych przepisów krajowych, z uwzględnieniem przepisów rozporządzeń wspólnotowych, analogicznie jak w przypadku emerytury (z zastosowaniem przepisów dotyczących uwzględniania – sumowania – okresów ubezpieczenia przy ustalaniu uprawnień do świadczeń, obliczania wysokości świadczenia według zasady pro rata temporis itd.).

W efekcie zainteresowana może uzyskać prawo do częściowych rent rodzinnych z dwóch państw członkowskich.

WAŻNE

Specjalne regulacje w zakresie rent rodzinnych mają zastosowanie w przypadku, gdy o rentę rodzinną z ZUS ubiega się sierota (dziecko), pozostała po osobie zmarłej, która w jakimkolwiek czasie podlegała oprócz ustawodawstwa polskiego również ustawodawstwu takiego państwa członkowskiego, które nie przewiduje rent sierocych (rodzinnych), lecz wyłącznie zasiłki rodzinne lub specjalne zasiłki dla sierot. Zasiłki takie przewidują przepisy belgijskie, duńskie, francuskie, irlandzkie oraz brytyjskie.

Przepisy unijne przewidują szczególne zasady ustalania i wypłaty świadczeń dla dzieci (sierot) w sytuacji, gdy osoba zmarła, po której ma być ustalone prawo do świadczenia, posiadała okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w państwach członkowskich, w tym w co najmniej jednym państwie członkowskim, w którym przewiduje się je-

dynie zasiłki rodzinne lub specjalne zasiłki dla sierot. Zgodnie z tymi specjalnymi regulacjami obowiązek wypłaty świadczeń dla sierot obciąża instytucję tylko jednego z państw członkowskich, w których zmarły przebył okresy ubezpieczenia lub zamieszkania.

Instytucją zobowiązaną do wypłaty świadczenia dla sieroty jest instytucja tego państwa członkowskiego, na terytorium którego zamieszkuje sierota, o ile prawo do świadczeń przysługuje jej w tym państwie.

W przypadku gdy zmarły nie był ubezpieczony w państwie, w którym zamieszkuje sierota, zobowiązaną do wypłaty świadczeń dla sierot jest instytucja państwa, w którym zmarły posiadał najdłuższe okresy ubezpieczenia lub zamieszkania, a w przypadku gdy okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w różnych państwach członkowskich były równej długości – instytucja państwa, w którym okresy te zmarły przebył ostatnio.

Jeśli więc osoba zmarła, po której ma być ustalone prawo do świadczenia, posiadała okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w Polsce oraz w państwie członkowskim, w którym przewiduje się jedynie zasiłki rodzinne lub specjalne zasiłki dla sierot (np. w Wielkiej Brytanii, we Francji, w Belgii), a sierota ubiegająca się o świadczenia po nim mieszka:

- w Polsce – wówczas wypłaca się sierocie rentę rodzinną ustaloną na podstawie polskich przepisów prawnych,
- za granicą w innym państwie członkowskim – wówczas sierocie wypłaca się rentę rodzinną albo zasiłek rodzinny lub specjalny zasiłek dla sierot przysługujący na podstawie przepisów państwa zamieszkania.

Jednakże instytucje pozostałych państw członkowskich, w których zmarły posiadał okresy ubezpieczenia lub zamieszkania, także zobowiązane są do ustalenia świadczeń przysługujących sierocie z danego państwa, a następnie do zawieszenia wypłaty tych świadczeń do wysokości świadczeń dla sierot przysługujących z państwa zobowiązanego do ich wypłaty. Instytucje te wypłacają sierocie dodatki w wysokości odpowiadającej różnicy między kwotą własnego świadczenia a kwotą świadczenia przysługującego z państwa zobowiązanego do wypłaty świadczeń dla sierot.

Przykład

Wniosek o rentę rodzinną złożyła zamieszkała we Francji osoba będąca sierotą po pracowniku, który pracował kolejno w Polsce, w Niemczech i we Francji.

Przepisy francuskie nie przewidują renty rodzinnej dla sieroty, natomiast przepisy polskie i niemieckie – tak.

Ustalenia uprawnień do świadczeń dokonała instytucja francuska, jako instytucja państwa zamieszkania sieroty, która przyznała wynikającej z ustawodawstwa francuskiego zasiłek sierocy.

Instytucje polska i niemiecka zawieszają w takim przypadku prawo do rent rodzinnych dla sieroty, wynikające z ustawodawstw polskiego i niemieckiego, do wysokości francuskiego zasiłku sierocego. Oznacza to, że w przypadku, gdyby wysokość polskiej lub niemieckiej renty rodzinnej dla sieroty była wyższa od francuskiego zasiłku sierocego, instytucje polska lub niemiecka będą zobowiązane do wypłaty dodatku stanowiącego różnicę pomiędzy wysokością polskiej renty sierocej lub niemieckiej renty sierocej a wysokością francuskiego zasiłku sierocego.

Unijne przepisy o koordynacji zawierają również dalsze regulacje dotyczące świadczeń dla sierot, które z uwagi na stopień szczególności zostały w tym miejscu pominięte. Informacje dotyczące tych regulacji można uzyskać w jednostkach organizacyjnych ZUS.

3.1.10. Orzeczenia lekarskie wydawane przez ZUS dla celów rentowych osobom zamieszkałym w innych niż Polska państwach członkowskich

Osoba ubiegająca się o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy z ZUS (lub innego świadczenia, którego przyznanie uzależnione jest od stwierdzenia niezdolności do pracy), zamieszkała za granicą w innym państwie członkowskim nie musi w każdym przypadku zgłaszać się osobiście do lekarza orzecznika ZUS (czy komisji lekarskiej ZUS). Ocena niezdolności do pracy takiej osoby dokonywana jest przez lekarza orzecznika ZUS (komisję lekarską ZUS) na podstawie opinii lekarskiej sporządzonej przez odpowiednią instytucję (lekarza) w państwie jej zamieszkania lub na podstawie dokumentacji dostarczonej przez tę osobę.

WAŻNE

Orzeczenia i opinie lekarskie wydawane przez zagranicznych lekarzy lub instytucje nie są dla ZUS wiążące przy ustalaniu uprawnień do polskich świadczeń z tytułu niezdolności do pracy. Podlegają one ocenie organu orzekającego ZUS.

ZUS może zlecić zagranicznej instytucji państwa członkowskiego, w którym mieszka osoba zainteresowana otrzymaniem polskiego świadczenia rentowego, przeprowadzenie badań lekarskich bądź też dostarczenie dokumentacji lekarskiej w celu oceny niezdolności do pracy takiej osoby.

3.2. Specjalne zasady dotyczące przyznawania renty z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej

3.2.1. Zasady podstawowe dotyczące osób, które podlegały ubezpieczeniu w jednym państwie członkowskim

Osobie, która podlegała ubezpieczeniu w jednym państwie członkowskim, renta z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej przysługuje wyłącznie od instytucji tego państwa członkowskiego, nawet jeśli wypadek lub choroba zawodowa wystąpiły w innym państwie członkowskim.

Przykład 1

W czasie zatrudnienia (ubezpieczenia) w Hiszpanii pracownik będący obywatelem polskim uległ wypadkowi przy pracy i złożył wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z tym wypadkiem.

Właściwą do ustalenia uprawnień do renty jest w tym przypadku instytucja hiszpańska, bowiem w chwili, gdy miał miejsce wypadek przy pracy, zainteresowany podlegał ubezpieczeniu w Hiszpanii.

Przykład 2

Obywatel Estonii zatrudniony w litewskim przedsiębiorstwie został oddelegowany na okres 8 miesięcy do pracy w Polsce i w tym czasie nadal podlegał ubezpieczeniu na Litwie. W czasie wykonywania pracy w Polsce uległ wypadkowi przy pracy i złożył wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z tym wypadkiem.

Właściwą do ustalenia uprawnień do renty jest w tym przypadku instytucja litewska, bowiem w chwili, gdy miał miejsce wypadek przy pracy, zainteresowany podlegał litewskiemu ubezpieczeniu.

3.2.2. Ustalenie rent z tytułu wypadków przy pracy lub chorób zawodowych w odniesieniu do osób, które podlegały ubezpieczeniu w dwóch lub więcej państwach członkowskich

Osobie, która podlegała ubezpieczeniu kolejno w dwóch lub więcej państwach członkowskich, renta z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej przysługuje wyłącznie od instytucji tego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu podlegała ta osoba w chwili wystąpienia wypadku przy pracy lub w chwili powstania choroby zawodowej.

Przykład

Kobieta pracowała kolejno: • w Wielkiej Brytanii – w latach 1987-1992 • w Szwecji – w latach 1995-1999 • w Polsce – w latach 2000-2006.

W 2006 r. kobieta uległa wypadkowi przy pracy i złożyła wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z tym wypadkiem.

Właściwą do ustalenia uprawnień do renty jest w tym przypadku wyłącznie instytucja polska, bowiem w chwili, gdy miał miejsce wypadek przy pracy, kobieta podlegała ubezpieczeniu wypadkowemu w Polsce.

WAŻNE

Nawet jeśli osoba podlegała ubezpieczeniu w kilku państwach członkowskich, renta z tytułu wypadku przy pracy będzie przysługiwać tylko z jednego państwa członkowskiego – z tego, w którym ta osoba była ubezpieczona w chwili wystąpienia wypadku.

3.2.3. Zasady szczególne dotyczące rent z tytułu choroby zawodowej, gdy osoba pracowała kolejno w różnych państwach, w warunkach mogących spowodować tę chorobę

Osoby, u której rozpoznano chorobę zawodową, a która wykonywała pracę mogącą wywołać tę chorobę kolejno w dwóch lub więcej państwach członkowskich, dotyczą specjalne reguły.

Świadczenia, o które wymieniona osoba lub osoby pozostałe po jej zgonie mogą się ubiegać, przyznawane są wyłącznie na podstawie przepisów ostatniego z państw, w których wykonywana była praca narażająca na daną chorobę zawodową.

Jeżeli warunki wymagane do nabycia prawa do świadczeń na podstawie przepisów tego ostatniego państwa nie są spełnione, uprawnienia rozpatrzy instytucja państwa, w którym osoba poprzednio wykonywała pracę mogącą wywołać daną chorobę zawodową, a w przypadku niespełnienia warunków – instytucje kolejnych państw, w których wcześniej wykonywana była taka praca.

Przykład

Mężczyzna pracował jako hutnik kolejno w następujących państwach:

• w Czechach – w latach 1984-1989 • w Polsce – w latach 1990-1997 • w Hiszpanii – w latach 1998-2006.

W czasie pracy w Hiszpanii stwierdzono u niego chorobę zawodową, związaną z pracą w hutnictwie.

Zainteresowany zwrócił się z wnioskiem o przyznanie renty z tytułu choroby zawodowej.

Właściwą do ustalenia uprawnień do renty jest w tym przypadku instytucja hiszpańska, bowiem zainteresowany ostatnio wykonywał pracę mogącą spowodować chorobę zawodową w Hiszpanii (podlegał ustawodawstwu tego państwa).

W przypadku spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa do renty z tytułu choroby zawodowej na podstawie ustawodawstwa hiszpańskiego instytucja tego państwa przyzna zainteresowanemu odpowiednie świadczenia. Jeżeli instytucja hiszpańska odmówi prawa do świadczeń, wniosek o rentę będzie podlegał w dalszej kolejności rozpatrzeniu przez instytucję polską, ponieważ zainteresowany bezpośrednio przed zatrudnieniem w Hiszpanii wykonywał w Polsce jako hutnik pracę narażającą na daną chorobę zawodową.

3.3. Zasiłek pogrzebowy z tytułu śmierci emeryta, rencisty albo członka rodziny emeryta lub rencisty

Prawo do zasiłku pogrzebowego z tytułu śmierci emeryta lub rencisty albo członka rodziny emeryta lub rencisty ustala instytucja, która uprzednio wypłacała zmarłemu emeryturę lub rentę. Dotyczy to również sytuacji, gdy emeryt lub rencista (w chwili śmierci) mieszkał w państwie innym niż to, z którego przysługiwała mu emerytura lub renta, albo gdy zgon nastąpił w innym państwie członkowskim.

Zasadą jest, że zasiłek pogrzebowy można otrzymać tylko z jednego państwa członkowskiego.

Przykład

Zamieszkała we Francji emerytka ZUS zmarła w czasie pobytu w Hiszpanii. Jej zamieszkały w Hiszpanii syn, który pokrył koszty pogrzebu, ubiega się o zasiłek pogrzebowy.

Instytucją właściwą do ustalenia uprawnień do zasiłku pogrzebowego jest w tym przypadku instytucja polska (ZUS).

Przyznany przez ZUS polski zasiłek pogrzebowy zostanie wypłacony synowi zmarłej zamieszkałemu w Hiszpanii.

W przypadku zgonu osoby uprawnionej do emerytury lub renty (albo członka jej rodziny) na podstawie ustawodawstw dwóch lub więcej państw członkowskich – przy czym jedno z tych państw było państwem zamieszkania emeryta lub rencisty w chwili jego śmierci (zgon nastąpił na terytorium państwa zamieszkania) – uprawnienia do zasiłku pogrzebowego ustalane są wyłącznie na podstawie ustawodawstwa państwa, na terytorium którego osoba zamieszkiwała w chwili śmierci. Prawo do zasiłku pogrzebowego wynikające z przepisów pozostałych państw członkowskich wygasa.

Przykład

Osoba zamieszkała w Polsce z tytułu pracy w Polsce, w Hiszpanii i w Czechach pobierała trzy emerytury częściowe: polską (z ZUS), hiszpańską oraz czeską.

Uprawnienia do zasiłku pogrzebowego z tytułu zgonu tej osoby (zgon nastąpił na terytorium Polski) ustali polska instytucja właściwa (ZUS). Uprawnienia do zasiłku pogrzebowego wynikające z przepisów hiszpańskich i czeskich wygasają.

Rozporządzenia unijne zawierają również dalsze postanowienia, o charakterze szczególnym, dotyczące przyznawania zasiłków pogrzebowych. Informacje na ten temat można uzyskać w jednostkach organizacyjnych ZUS.

3.4. Gdzie i w jakim trybie złożyć wniosek o świadczenia emerytalno-rentowe podlegające unijnej koordynacji

3.4.1. Polskie instytucje zobowiązane do rozpatrywania wniosków o emerytury i renty podlegające koordynacji wspólnotowej

Wniosek o przyznanie świadczeń emerytalno-rentowych z zastosowaniem unijnych przepisów o koordynacji jest rozpatrywany przez tzw. instytucję właściwą.

Instytucja właściwa to taka instytucja ubezpieczeniowa państwa członkowskiego, w kompetencji której leży załatwienie określonego wniosku.

W Polsce instytucjami zobowiązanymi do rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez osoby zainteresowane uzyskaniem emerytur i rent podlegających koordynacji wspólnotowej są:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Wojskowe Biuro Emerytalne w Warszawie,
- Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie,
- Biuro Emerytalne Służby Więziennej w Warszawie,
- Ministerstwo Sprawiedliwości.

Przy ocenie, która z polskich instytucji jest właściwa do rozpatrzenia wniosku o przyznanie świadczeń z zastosowaniem unijnych przepisów o koordynacji, znaczenie ma to, jakiego rodzaju okresy aktywności zawodowej w Polsce dana osoba posiada (ubezpieczenie w ZUS, w KRUS, okresy służby itd.). Bez znaczenia jest tu natomiast rodzaj aktywności podejmowanej przez zainteresowanego w innych państwach członkowskich. Dla wskazania polskiej instytucji, która powinna rozpatrzyć wniosek o emeryturę lub rentę nie ma więc znaczenia, czy osoba zainteresowana była za granicą ubezpieczona w systemie pracowniczym, rolniczym, czy była np. funkcjonariuszem służb mundurowych.

3.4.2. Kiedy wniosek o polskie świadczenia emerytalno-rentowe podlega rozpatrzeniu przez ZUS

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest właściwy do rozpatrzenia wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe z zastosowaniem unijnych przepisów o koordynacji w odniesieniu do osób, które były **pracownikami lub prowadzącymi pozarolniczą działalność na własny rachunek**. Nie jest natomiast właściwy do rozpatrzenia wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe osób, które podlegały w Polsce systemowi ubezpieczenia społecznego rolników, systemom zaopatrzeniowym służb mundurowych czy sędziów i prokuratorów.

Ponadto ZUS jest właściwy do rozpatrzenia wniosku o emeryturę/rentę w odniesieniu do:

- osób posiadających okresy ubezpieczenia i zamieszkania w Polsce i za granicą, w tym przebyte w Polsce jako pracownicy lub osoby

prowadzące pozarolniczą działalność na własny rachunek oraz jako rolnicy, jeżeli ostatnim okresem przebytym przez wnioskodawcę w Polsce był okres ubezpieczenia jako pracownik lub osoba prowadząca pozarolniczą działalność na własny rachunek,

■ żołnierzy zawodowych ubiegających się o emeryturę, jeżeli łączny okres służby jest krótszy niż: • 10 lat – dla zwolnionych ze służby przed dniem 1 stycznia 1983 r. • 15 lat – dla zwolnionych ze służby po dniu 31 grudnia 1982 r.,

■ żołnierzy zawodowych ubiegających się o rentę inwalidzką, jeżeli ostatnim okresem był okres zatrudnienia lub pracy na własny rachunek,

■ funkcjonariuszy Policji, Milicji Obywatelskiej, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej ubiegających się o emeryturę, jeżeli łączny okres służby jest krótszy niż: • 10 lat – dla zwolnionych ze służby przed dniem 1 kwietnia 1983 r. • 15 lat – dla zwolnionych ze służby po dniu 31 marca 1983 r.,

■ funkcjonariuszy Policji, Milicji Obywatelskiej, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej ubiegających się o rentę inwalidzką, jeżeli ostatnim okresem był okres zatrudnienia lub pracy na własny rachunek,

■ funkcjonariuszy Służby Więziennej ubiegających się o emeryturę, jeżeli łączny okres służby jest krótszy niż: • 10 lat – dla zwolnionych ze służby przed dniem 1 kwietnia 1983 r. • 15 lat – dla zwolnionych ze służby po dniu 31 marca 1983 r.,

■ funkcjonariuszy Służby Więziennej ubiegających się o rentę inwalidzką, jeżeli ostatnim okresem był okres zatrudnienia lub pracy na własny rachunek.

Wniosek o rentę z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej podlega rozpatrzeniu przez ZUS w przypadku, gdy osoba zainteresowana w chwili wystąpienia tego wypadku lub choroby podlegała ubezpieczeniu wypadkowemu w ZUS.

Wniosek o rentę z tytułu choroby zawodowej dla osoby, która była ubezpieczona również w systemach ubezpieczeniowych innych państw członkowskich, podlega rozpatrzeniu przez ZUS w przypadku,

gdy osoba ta, ostatnio wykonując pracę mogącą narazić ją na ryzyko wystąpienia tej choroby, podlegała ubezpieczeniom w ZUS.

3.4.3. Jednostki organizacyjne wyznaczone przez Prezesa ZUS do rozpatrywania wniosków o emeryturę lub rentę podlegającą koordynacji wspólnotowej

W Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wyznaczono sześć jednostek, które współpracują z właściwymi instytucjami państw członkowskich przy załatwianiu wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe na podstawie rozporządzeń Rady (EWG) nr 1408/71 i nr 574/72. Są to następujące jednostki:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział I w Łodzi
Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych
ul. Zamenhofa 2, 90-431 Łódź
nr telefonu: +48 (42) 638-29-67

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych na **Cyprze**, w **Grecji**, w **Hiszpanii**, na **Malcie**, w **Portugalii**, we **Włoszech** oraz
- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte na **Cyprze**, w **Grecji**, w **Hiszpanii**, na **Malcie**, w **Portugalii**, we **Włoszech**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w Nowym Sączu
Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych I
ul. Węgierska 11, 33-300 Nowy Sącz
nr telefonów: +48 (18) 443-78-48 wew. 3315, 3316

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w **Czechach** lub na **Słowacji** oraz
- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte w **Czechach** lub na **Słowacji**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w Nowym Sączu
Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych II
z siedzibą w Inspektoracie w Tarnowie
ul. Kościuszki 32, 33-100 Tarnów
nr telefonów: +48 (14) 622-05-85, +48 (14) 621-43-71 do 74 wew. 306

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w **Austrii**, w **Liechtensteinie**, w **Słowenii**, na **Węgrzech**, w **Szwajcarii** oraz
- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte w **Austrii**, w **Liechtensteinie**, w **Słowenii**, na **Węgrzech**, w **Szwajcarii**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w Opolu
Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych
ul. Wrocławska 24, 45-701 Opole
nr telefonów: +48 (77) 451-15-12, +48 (77) 451-16-00,
+48 (77) 451-14-86, +48 (77) 451-16-81, +48 (77) 451-15-40,
+48 (77) 451-17-58, +48 (77) 451-17-61

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w **Niemczech** oraz
- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte w **Niemczech**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych – Oddział w Szczecinie
Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych
ul. Matejki 22, 70-530 Szczecin
nr telefonów: +48 (91) 459-65-24, +48 (91) 459-69-28

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w **Danii**, w **Estonii**, w **Finlandii**, w **Islandii**, na **Litwie**, na **Łotwie**, w **Norwegii**, w **Szwecji** oraz

- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte w **Danii**, w **Estonii**, w **Finlandii**, w **Islandii**, na **Litwie**, na **Łotwie**, w **Norwegii**, w **Szwecji**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

■ Zakład Ubezpieczeń Społecznych – I Oddział w Warszawie
Centralne Biuro Obsługi Umów Międzynarodowych
ul. Kasprowicza 151, 01-949 Warszawa
nr telefonów: +48 (22) 569-36-04, +48 (22) 569-36-74,
+48 (22) 827-36-46

Jednostka ta jest właściwa w odniesieniu do:

- osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w **Belgii**, w **Bułgarii**, we **Francji**, w **Holandii**, w **Irlandii**, w **Luksemburgu**, w **Rumunii**, w **Wielkiej Brytanii** oraz

- osób posiadających łączone okresy ubezpieczenia, polskie i zagraniczne, w tym ostatnio przebyte w **Belgii**, w **Bułgarii**, we **Francji**, w **Holandii**, w **Irlandii**, w **Luksemburgu**, w **Rumunii**, w **Wielkiej Brytanii**, niezależnie od państwa ich zamieszkania.

Powyższe jednostki – w ramach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – pełnią funkcje instytucji właściwych w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji. Są one zobowiązane do rozpatrywania wniosków emerytalno-rentowych z zastosowaniem unijnych przepisów o koordynacji, a także do współpracy z odpowiednimi instytucjami innych państw członkowskich przy załatwianiu wniosków o świadczenia.

Aktualne adresy i numery telefonów tych jednostek można uzyskać w najbliższej placówce ZUS oraz w serwisie internetowym www.zus.pl.

Wymienione jednostki rozpatrują także wnioski o rentę z tytułu choroby zawodowej oraz wnioski o rentę z tytułu wypadku przy pracy składane do ZUS przez osoby zamieszkałe poza Polską.

W przypadku zamieszkałych w Polsce osób ubiegających się o rentę z tytułu wypadku przy pracy wniosek o wymienione świadczenie podlega rozpatrzeniu przez terenową jednostkę ZUS właściwą dla miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej, która to jednostka w razie przyznania renty z tytułu wypadku przy pracy będzie również wypłacać to świadczenie.

3.4.4. Zasady składania wniosków o świadczenia emerytalno-rentowe z ZUS przyznawane z zastosowaniem wspólnotowych przepisów o koordynacji

Wszczęcie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych postępowania w sprawie emerytury lub renty podlegającej koordynacji wspólnotowej następuje na podstawie wniosku złożonego przez osobę zainteresowaną lub jej pełnomocnika we właściwej jednostce organizacyjnej ZUS.

Przyznanie polskiej emerytury lub renty z zastosowaniem wspólnotowych przepisów o koordynacji następuje nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek, a także nie wcześniej niż od 1 maja 2004 r., tj. od dnia wejścia w życie w Polsce przepisów wspólnotowych (• w odniesieniu do Szwajcarii – nie wcześniej niż od 1 kwietnia 2006 r., czyli od wejścia w życie w stosunkach polsko-szwajcarskich umowy między Wspólnotą Europejską a Szwajcarią w sprawie swobodnego przepływu osób • w odniesieniu do Bułgarii i Rumunii – nie wcześniej niż od 1 stycznia 2007 r., czyli od daty przystąpienia wymienionych państw do Unii Europejskiej).

Gdy zainteresowany mieszka w Polsce...

W przypadku gdy polską instytucją właściwą jest ZUS, a zainteresowany mieszka na stałe w Polsce i posiada okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce oraz okresy ubezpieczenia przebyte za granicą w państwach członkowskich, wniosek o emeryturę lub rentę powinien zostać złożony w jednej z wyznaczonych przez Prezesa ZUS jednostek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – odpowiednio do właściwości danej jednostki (patrz: s. 37-39). Istnieje również możliwość złożenia wniosku w oddziale ZUS miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej, który następnie przekaże go – po uprzednim skompletowaniu – do rozpatrzenia właściwej jednostce organizacyjnej ZUS (jeśli zainteresowany mieszka w Polsce, wniosek o świadczenia rentowe z tytułu wypadku przy pracy zostanie rozpatrzony przez oddział ZUS miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej).

Przykład

Osoba zamieszkała w Białymstoku, posiadająca okresy ubezpieczenia w Polsce, na Litwie, w Belgii oraz w Portugalii ubiega się o przyznanie emerytury.

Ze względu na to, że posiada ona okresy ubezpieczenia w Polsce i innych państwach członkowskich, w tym ostatnio przebyte w Portugalii, do rozpatrzenia wniosku o świadczenie emerytalne właściwy jest I Oddział ZUS w Łodzi – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych.

Zainteresowana może złożyć wniosek bezpośrednio w łódzkim Oddziale ZUS albo w I Oddziale ZUS w Białymstoku (lub inspektoracie najbliższym jej miejsca zamieszkania), który po skompletowaniu wniosku przekaże go do I Oddziału ZUS w Łodzi. Po zakończeniu postępowania emerytalnego decyzję w sprawie uprawnień do emerytury (przyznającą albo odmowną) wyda w tym przypadku I Oddział ZUS w Łodzi.

Gdy zainteresowany mieszka w innym niż Polska państwie członkowskim...

Zainteresowany, który mieszka na stałe w innym niż Polska państwie członkowskim i posiada okresy ubezpieczenia przebyte wyłącznie w Polsce, wniosek o polską emeryturę lub rentę może złożyć bezpośrednio we właściwej w jego przypadku wyznaczonej jednostce organizacyjnej ZUS.

Istnieje również możliwość złożenia wniosku za pośrednictwem instytucji ubezpieczeniowej państwa zamieszkania, która następnie przekaże go do rozpatrzenia właściwej jednostce organizacyjnej ZUS.

Przykład

Zainteresowany zamieszkały w Holandii, posiadający okresy ubezpieczenia wyłącznie w Polsce jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność na własny rachunek ubiega się o przyznanie polskiej renty z tytułu niezdolności do pracy.

Wniosek o przyznanie polskiej renty może zostać złożony albo bezpośrednio w polskiej wyznaczonej jednostce organizacyjnej ZUS, czyli w tym przypadku w Centralnym Biurze Obsługi Umów Międzynarodowych w I Oddziale ZUS w Warszawie, albo w holenderskiej instytucji ubezpieczeniowej, która przekaże ten wniosek do Centralnego Biura Obsługi Umów Międzynarodowych.

Zainteresowany, który mieszka na stałe w innym niż Polska państwie członkowskim i posiada okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce oraz w państwie zamieszkania, wniosek o emeryturę lub rentę powinien złożyć we właściwej zagranicznej instytucji miejsca zamieszkania.

Przykład

Zainteresowany zamieszkały na Węgrzech, posiadający okresy ubezpieczenia w Polsce, w Czechach oraz na Węgrzech ubiega się o przyznanie świadczeń emerytalnych.

Wniosek o emeryturę powinien złożyć we właściwej węgierskiej instytucji ubezpieczeniowej miejsca zamieszkania, która przekaże go między innymi do Oddziału ZUS Nowym Sączu – Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych II, z siedzibą w Inspektoracie w Tarnowie, tj. do właściwej dla załatwienia wniosku o polską emeryturę jednostki organizacyjnej ZUS.

Zainteresowany zamieszkały w innym niż Polska państwie członkowskim, w którym nie posiada żadnych okresów ubezpieczenia, a posiadający okresy ubezpieczenia przebyte w innych państwach członkowskich, w tym ostatnio w Polsce, wniosek o emeryturę lub rentę może złożyć bezpośrednio we właściwej w jego przypadku, wyznaczonej jednostce organizacyjnej ZUS albo w instytucji ubezpieczeniowej państwa zamieszkania.

Przykład

Zainteresowana zamieszkała na Malcie, posiadająca okresy ubezpieczenia na Litwie, w Szwecji oraz ostatnio w Polsce ubiega się o przyznanie świadczeń emerytalnych.

Wniosek o przyznanie emerytury powinien zostać złożony bezpośrednio w wyznaczonej jednostce organizacyjnej ZUS, którą w tym przypadku jest Oddział ZUS w Szczecinie – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych.

Możliwe jest również złożenie wniosku w instytucji państwa zamieszkania, tj. na Malcie, która przekaże go w celu rozpatrzenia do Oddziału ZUS w Szczecinie.

Zgodnie z przepisami wspólnotowymi, wniosek o przyznanie emerytury lub renty złożony w instytucji jednego z państw członkowskich uważa się za wniosek o przyznanie takiego świadczenia złożony w instytucjach wszystkich państw członkowskich, w których przebyte zostały okresy ubezpieczenia (lub zamieszkania). Osoba zainteresowana emeryturą z kilku państw członkowskich nie składa więc kilku oddzielnych wniosków o przyznanie świadczeń w instytucjach różnych państw, lecz jeden wniosek do instytucji jednego państwa. Wniosek ten jest wiążący dla wszystkich pozostałych instytucji, w których osoba zainteresowana była ubezpieczona.

WAŻNE

Data złożenia wniosku o świadczenie w instytucji jednego państwa członkowskiego jest wiążąca dla instytucji właściwej każdego innego państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca był ubezpieczony.

3.4.5. Jakie dokumenty należy dołączyć do wniosku o świadczenia emerytalno-rentowe podlegające koordynacji wspólnotowej składanego w ZUS

Złożenie w ZUS wniosku o przyznanie polskiej emerytury lub renty podlegającej wspólnotowej koordynacji odbywa się według reguł określonych w polskich przepisach emerytalno-rentowych (tj. ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Wniosek o świadczenie składa się na jednym z formularzy obowiązujących w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych:

- **ZUS Rp-1** – wniosek o emeryturę/rentę z tytułu niezdolności do pracy,

- **ZUS Rp-2** – wniosek o rentę rodzinną.

Właściwy formularz powinien zostać dokładnie i czytelnie wypełniony, a następnie podpisany. Podane w nim dane powinny być aktualne, kompletne i wiarygodne, co ułatwi i przyspieszy załatwienie wniosku.

Do sporządzonego na krajowym formularzu wniosku ZUS Rp-1 lub ZUS Rp-2 wnioskodawca powinien dołączyć:

- 1) formularz unijny **E 207 PL** – „Informacje dotyczące przebiegu ubezpieczenia osoby ubezpieczonej” (w formularzu tym wnioskodawca powinien dokładnie i czytelnie wypełnić punkt 7, podając szczegółową informację o wszystkich okresach ubezpieczenia przebytych w poszczególnych państwach członkowskich; formularz powinien zostać przez niego czytelnie podpisany),

- 2) dowody uzasadniające przyznanie polskich świadczeń i obliczenie ich wysokości, określone w polskich przepisach dotyczących postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (czyli posiadane dokumenty, np. legitymacje ubezpieczeniowe, zaświadczenie ZUS Rp-7, świadectwa pracy, wyciągi z aktów stanu cywilnego, a w odpowiednich sytuacjach – protokół powypadkowy, kartę wypadku, decyzję właściwych organów inspekcji sanitarnej stwierdzającą istnienie choroby zawodowej),

3) dokumenty potwierdzające okresy ubezpieczenia przebyte w innych niż Polska państwach członkowskich, a w razie ich braku – informacje dotyczące zagranicznej instytucji, w której wnioskodawca był ubezpieczony, numer zagranicznego ubezpieczenia lub nazwy i adresy pracodawców.

W przypadku gdy zainteresowanemu mogą przysługiwać również świadczenia z innego niż Polska państwa członkowskiego, ZUS kompletuje wniosek o świadczenia z zagranicy i przekazuje go do właściwych instytucji państw członkowskich, w których wnioskodawca przebył zagraniczne okresy ubezpieczenia.

Na tej podstawie instytucje właściwe wszystkich państw członkowskich, w których zainteresowany posiada okresy ubezpieczenia, rozpoczynają postępowanie zmierzające do ustalenia uprawnień do emerytury lub renty zgodnie z ich krajowymi przepisami, z zastosowaniem wspólnotowych przepisów o koordynacji.

Wniosek o zasiłek pogrzebowy z tytułu śmierci emeryta lub rencisty albo członka rodziny emeryta lub rencisty należy złożyć na formularzu **ZUS Z-12**. Jeżeli zainteresowany mieszka w innym niż Polska państwie członkowskim, wniosek o to świadczenie może zostać złożony na formularzu **E 124** – „Wniosek o zasiłek pogrzebowy”. Do wniosku, w obu przypadkach, należy dołączyć dokumentację niezbędną do przyznania polskiego zasiłku pogrzebowego, w tym wyciąg z aktu zgonu i rachunki poniesionych kosztów pogrzebu.

Krajowe formularze wniosków (ZUS Rp-1, ZUS Rp-2 i ZUS Z-12) oraz formularze unijne (E 207 PL i E 124) są dostępne w każdej terenowej jednostce organizacyjnej ZUS, a także – w formie elektronicznej – na stronie internetowej **www.zus.pl**.

Szczegółowe informacje dotyczące omawianych kwestii można uzyskać w jednostkach organizacyjnych ZUS.

4. Osoba otrzymująca polskie świadczenia emerytalno-rentowe zamieszkała za granicą w innym państwie członkowskim

4.1. Skutki stosowania zasady zachowania praw nabytych w odniesieniu do polskich emerytów i rencistów zamieszkałych za granicą w innym niż Polska państwie członkowskim

Zastosowanie unijnych przepisów o koordynacji powoduje, że polska emerytura lub renta otrzymywana przez świadczeniobiorcę zamieszkałego w innym niż Polska państwie członkowskim Unii Europejskiej, w Szwajcarii bądź też w państwie Europejskiego Obszaru Gospodarczego nienależącym do UE (Islandia, Liechtenstein, Norwegia) nie może zostać zmniejszona lub zawieszona ze względu na to, że osoba uprawniona do wymienionego świadczenia mieszka poza granicami Polski.

Oznacza to, że polska emerytura lub renta powinna być wypłacana osobie zamieszkałej w innym państwie członkowskim (np. w Wielkiej Brytanii, na Litwie, w Bułgarii, w Szwajcarii, w Norwegii) w takiej samej wysokości, w jakiej byłaby wypłacana osobie zamieszkałej w Polsce. Posiadanie miejsca zamieszkania w innym państwie członkowskim nie może być powodem zmniejszenia wysokości lub zawieszenia prawa do polskiego świadczenia.

Powyzsza reguła nie narusza przepisów prawa podatkowego, w tym postanowień zawartych przez Polskę z innymi państwami członkowskimi umów o unikaniu podwójnego opodatkowania, które określają, w którym państwie – zamieszkania świadczeniobiorcy czy też pochodzenia emerytury lub renty – świadczenie jest opodatkowane podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

4.2. Przekazywanie (transfer) emerytury lub renty do państwa zamieszkania

Zachowanie praw nabytych wiąże się również z tym, że emerytury i renty przysługujące z instytucji ubezpieczeniowej danego państwa osobom uprawnionym, zamieszkałym w innym państwie członkowskim mogą być – na wniosek danej osoby – przekazywane do jej państwa zamieszkania.

WAŻNE

Emeryt lub rencista ZUS może otrzymywać swoje świadczenie w miejscu zamieszkania na terytorium Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Szwajcarii.

Prawo do otrzymywania polskich świadczeń emerytalno-rentowych w państwie zamieszkania dotyczy zarówno osób, które mieszkały już za granicą w chwili uzyskania prawa do świadczenia, jak i osób, które dopiero po przyznaniu polskich świadczeń wyjechały z Polski na stałe do innego państwa członkowskiego.

Przekazywanie przez ZUS polskich emerytur i rent osobom zamieszkałym w innych niż Polska państwach członkowskich realizowane jest bezpośrednio przez ZUS – głównie drogą bankową na rachunki bankowe świadczeniobiorców.

Wypłata polskich emerytur i rent odbywa się w cyklach miesięcznych, w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin płatności świadczeń.

Jeżeli polskie emerytury lub renty zostały ustalone w kwotach niższych od najniższej emerytury, ich wypłata może odbywać się w cyklach innych niż miesięczne (np. kwartalnie).

Za dzień wypłaty polskich świadczeń emerytalno-rentowych przekazywanych za granicę do państwa członkowskiego uważa się dzień przekazania należności do banku.

Polskie emerytury i renty przekazywane są świadczeniobiorcom zamieszkałym w innych państwach członkowskich bądź w kwotach brutto (bez pomniejszenia o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce), bądź w kwotach netto (tzn. po pomniejszeniu o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce), w zależności od postanowień umowy międzynarodowej o unikaniu podwójnego opodatkowania łączącej Polskę z państwem zamieszkania świadczeniobiorcy.

W przypadku powzięcia przez emeryta lub rencistę zamieszkałego w Polsce zamiaru wyjazdu na stałe do innego państwa członkowskiego należy zawiadomić o tym jednostkę ZUS wypłacającą dotychczas świadczenie. Emeryt lub rencista powinien przekazać tej jednostce dyspozycję co do sposobu dalszej wypłaty świadczenia. Po wyjeździe do innego państwa członkowskiego dalsza wypłata emerytury lub renty może być – na wniosek świadczeniobiorcy – dokonywana na jego rachunek bankowy w Polsce lub przekazywana do rąk osoby upoważnionej

przez niego do odbioru świadczenia, zamieszkałej w Polsce. Emeryt lub rencista może również złożyć w jednostce ZUS wniosek o przekazywanie świadczenia do nowego państwa zamieszkania (transfer).

4.3. Kontrola uprawnień do emerytury lub renty osoby zamieszkałej w innym państwie członkowskim

Świadczeniobiorca zamieszkały za granicą w państwie członkowskim obowiązany jest informować jednostkę organizacyjną ZUS przekazującą mu emeryturę lub rentę o każdorazowej zmianie miejsca zamieszkania oraz o wszystkich okolicznościach mających wpływ na prawo do świadczenia lub jego wysokość.

Polskie przepisy dotyczące zmniejszania wysokości lub zawieszania prawa do emerytury lub renty, ze względu na osiągnięcie przychodów, stosowane są również w odniesieniu do osób osiągających przychody w innych państwach członkowskich. Osoby, o których mowa, mają obowiązek informowania jednostek ZUS wypłacających świadczenia o osiągnięciu przychodów.

Emeryci i renciści zamieszkali w innych państwach członkowskich mają obowiązek informować jednostki ZUS wypłacające świadczenia o takich okolicznościach, jak: • zmiana miejsca zamieszkania • podjęcie zatrudnienia lub pracy na własny rachunek • odzyskanie zdolności do pracy • zakończenie studiów przez dziecko uprawnione do renty rodzinnej • zmiana rachunku bankowego itd. Przekazywanie do ZUS takich informacji jest istotne. Ze zmianą państwa zamieszkania może na przykład wiązać się zmiana zasad opodatkowania otrzymywanego świadczenia.

Jednostka organizacyjna ZUS, która przekazuje polskie świadczenia emerytalno-rentowe osobom uprawnionym zamieszkałym w innych niż Polska państwach członkowskich, przeprowadza okresowo kontrolę istnienia dalszego prawa świadczeniobiorcy do pobierania świadczenia. W tym celu przesyła emerytom i rencistom ZUS do wypełnienia i własnoręcznego podpisania formularz zatytułowany „Poświadczenie życia i zamieszkania”. W razie zaistnienia okoliczności uniemożliwiających lub utrudniających emerytowi lub renciście złożenie podpisu na tym formularzu dalsze istnienie prawa do pobierania przez niego świadczeń może potwierdzić własnoręcznym podpisem upoważniona osoba sprawująca faktycznie opiekę nad tym emerytem lub rencistą.

Własnoręczność podpisu złożonego na formularzu „Poświadczenie życia i zamieszkania” przez zamieszkałego za granicą emeryta lub rencistę albo przez upoważnioną osobę sprawującą nad nim faktycznie opiekę powinna zostać potwierdzona przez właściwy urząd lub osobę do tego upoważnioną w państwie zamieszkania wymienionych osób albo przez osobę upoważnioną reprezentującą polską placówkę dyplomatyczną lub konsularną.

4.4. Co z uprawnieniami do świadczeń zdrowotnych w państwie zamieszkania emeryta lub rencisty?

W niektórych przypadkach zgodnie z prawem unijnym emeryci i renciści ZUS oraz członkowie ich rodzin mogą korzystać w innych niż Polska państwach członkowskich ze świadczeń zdrowotnych na koszt polskiego Narodowego Funduszu Zdrowia.

W odniesieniu do emerytów i rencistów ZUS zamieszkałych w innych niż Polska państwach członkowskich jednostką właściwą do ustalenia, czy dany emeryt lub rencista (bądź członek jego rodziny) ma w państwie zamieszkania prawo do korzystania ze świadczeń zdrowotnych na koszt Narodowego Funduszu Zdrowia jest Mazowiecki Oddział Wojewódzki NFZ.

Jeśli wymieniony oddział NFZ stwierdzi, że danemu emerytowi lub renciście ZUS przysługują świadczenia zdrowotne za granicą w państwie zamieszkania na koszt Narodowego Funduszu Zdrowia, wystawia odpowiednie zaświadczenie, na formularzu **E 121 PL**, umożliwiające korzystanie przez tego emeryta lub rencistę z leczenia w tamtym państwie.

W takim przypadku Narodowy Fundusz Zdrowia zawiadamia jednostkę ZUS, która wypłaca emerytowi lub renciście świadczenie, o konieczności potrącania składek na ubezpieczenie zdrowotne w Polsce z wypłacanej emerytury lub renty.

Emeryt lub rencista ZUS, który zamierza wyjechać na stałe za granicę, powinien przed wyjazdem skontaktować się z Mazowieckim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia w celu określenia uprawnień do korzystania z leczenia w nowym państwie zamieszkania.

Szczegółowe informacje na temat zasad udzielania i finansowania świadczeń zdrowotnych emerytom i rencistom w obrębie Unii Europejskiej można uzyskać w Narodowym Funduszu Zdrowia.

Narodowy Fundusz Zdrowia – Centrala
02-390 Warszawa
ul. Grójecka 186
tel. +48 (22) 572-60-00
fax (22) 572-63-33
www.nfz.gov.pl

WAŻNE

ZUS nie określa uprawnień emerytów i rencistów do świadczeń zdrowotnych i nie wystawia zaświadczeń o prawie do leczenia za granicą, w państwach członkowskich, na koszt polskiego NFZ. Zaświadczenia takie są wystawiane wyłącznie przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

5. Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania

- 1. *Przez 14 lat pracowałam w Polsce, potem wyjechałam do Wielkiej Brytanii, gdzie legalnie przepracowałam 12 lat. W ubiegłym roku wróciłam do Polski. W październiku 2006 r. ukończyłam 60 lat i chcę ubiegać się o emeryturę. Czy emeryturę dostanę z Polski, czy z Wielkiej Brytanii?***

Zgodnie z przepisami unijnymi wnioski o emeryturę rozpatrują instytucje ubezpieczeniowe każdego z państw, w których osoba zainteresowana była ubezpieczona (zatrudniona, pracowała na własny rachunek lub zamieszkiwała – w odniesieniu do państw uzależniających uprawnienia emerytalno-rentowe od faktu zamieszkiwania na jego terytorium).

W pani przypadku obowiązek rozpatrzenia wniosku o emeryturę spoczywa zarówno na instytucji polskiej (ZUS), jak i brytyjskiej. Jeżeli w każdym z wymienionych państw spełni pani warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury, określone w krajowych przepisach prawnych, w szczególności dotyczące wieku emerytalnego i wymaganego stażu emerytalnego, może pani uzyskać dwie emerytury: z Polski i z Wielkiej Brytanii.

Z uwagi na osiągnięcie przez panią wymaganego w Polsce dla kobiety wieku emerytalnego (60 lat) oraz z uwagi na łączną długość polskich i brytyjskich okresów pracy (26 lat), może pani uzyskać polską emeryturę z ZUS.

Wniosek o emeryturę należy złożyć w I Oddziale ZUS w Warszawie – Centralnym Biurze Obsługi Umów Międzynarodowych, właściwym w przypadku osób posiadających okresy pracy (ubezpieczenia) w Polsce i w Wielkiej Brytanii, niezależnie od państwa zamieszkania tych osób.

- 2. *Przez 10 lat pracowałem w Polsce, potem wyjechałem do Hiszpanii, gdzie pracuję nadal. W przyszłym roku ukończę 65 lat i chcę uzyskać emeryturę. Policzyłem, że będę miał 21 lat pracy w Hiszpanii. Dowiedziałem się, że mogę uzyskać emeryturę w Polsce za polskie lata pracy. Czy to prawda i czy lata pracy w Hiszpanii będą mi się liczyć do stażu przy ubieganiu się o polską emeryturę?***

Tak. Przy rozpatrywaniu pana uprawnień do emerytury oprócz okresu zatrudnienia (ubezpieczenia) w Polsce wynoszącego 10 lat ZUS uwzględni również okres zatrudnienia (ubezpieczenia) w Hiszpanii wynoszący 21 lat. Uwzględnienie hiszpańskiego okresu ubezpieczenia powoduje, że spełnia pan warunek posiadania co najmniej 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, wymagany w polskich przepisach dla ubezpieczonego mężczyzny urodzonego przed 1 stycznia 1949 r.

Hiszpańska instytucja, w której był pan ubezpieczony, równoległe z ZUS, rozpatrzy pana uprawnienia do emerytury hiszpańskiej, uwzględniając – o ile to będzie potrzebne lub korzystniejsze dla pana – okres ubezpieczenia w Polsce.

Wniosek o przyznanie emerytury z tytułu okresów przebytych w Polsce i w Hiszpanii należy złożyć w hiszpańskiej instytucji, w której jest pan ubezpieczony, a ta z kolei przekaze go do rozpatrzenia również ZUS.

3. *W 2005 r. ZUS odmówił mi przyznania emerytury ze względu na zbyt krótki staż w Polsce, 13 lat, ponieważ nie wziął pod uwagę 9-letniego okresu zatrudnienia w Rumunii. Dodam, że wiek emerytalny osiągnęłam już w 2003 r.*

Słyszałam, że od 1 stycznia 2007 r., tj. po wejściu Rumunii do Unii Europejskiej, okres pracy w tym kraju może być zaliczony do mojego stażu w Polsce. Co powinnam zrobić, żeby ZUS doliczył mi te 9 lat pracy?

Osoby, którym przed dniem wejścia Rumunii do Unii Europejskiej odmówiono prawa do świadczeń emerytalno-rentowych z ZUS z powodu nieposiadania wystarczająco długiego polskiego okresu składkowego i nieskładkowego, a które oprócz okresów ubezpieczenia w Polsce posiadają okresy ubezpieczenia w Rumunii, mogą po 31 grudnia 2006 r. złożyć ponownie do ZUS wnioski o przyznanie świadczenia z uwzględnieniem rumuńskich okresów ubezpieczenia. Jeśli łączny okres ubezpieczenia w Polsce i w Rumunii będzie wystarczająco długi, emerytura zostanie przyznana.

Jeżeli wniosek wpłynie w ciągu 2 lat od dnia wejścia Rumunii do Unii Europejskiej, tj. do 31 grudnia 2008 r., świadczenie zostanie ustalone, począwszy od 1 stycznia 2007 r.

Powinna więc pani złożyć we właściwej jednostce ZUS (w pani przypadku jest to I Oddział ZUS w Warszawie – Centralne Biuro Obsługi Umów Międzynarodowych) wnioski o ponowne ustalenie emerytury z uwzględnieniem okresu ubezpieczenia w Rumunii.

Na podstawie podanych przez panią informacji należy sądzić, że emerytura z ZUS mogłaby zostać przyznana, ponieważ łączny staż, w Polsce i w Rumunii, wyniesie 22 lata.

- 4. *Słyszałem, że mogę ubiegać się o emeryturę z Polski za okresy pracy w Holandii, Wielkiej Brytanii i w Polsce. Jaka będzie wysokość takiej emerytury? Pracowałem w Polsce 15 lat, w Wielkiej Brytanii 8 lat, a w Holandii 2 lata? Mam już 65 lat.***

Ponieważ pana okres ubezpieczenia w Polsce wynosi 15 lat, czyli jest krótszy niż wymagany do nabycia emerytury w Polsce, przyznanie emerytury będzie możliwe dopiero po doliczeniu okresów ubezpieczenia w Holandii i w Wielkiej Brytanii, co da łącznie 25-letni staż emerytalny.

W takiej sytuacji zostanie panu przyznana w Polsce tzw. emerytura częściowa, proporcjonalnie do udziału polskich okresów ubezpieczenia w sumie okresów ubezpieczenia przebytych we wszystkich państwach członkowskich. Wysokość emerytury będzie wynikała z przemnożenia wskaźnika proporcji okresów (15/25) i kwoty emerytury, jaką otrzymałby pan, gdyby przez 25 lat był pan ubezpieczony w Polsce. Na przykład: gdyby wysokość emerytury z ZUS obliczona za 25-letni okres ubezpieczenia w Polsce wynosiła 1000 zł, przysługująca panu polska emerytura w wysokości częściowej wynosiłaby 600 zł ($1000 \text{ zł} \times 15/25 = 600 \text{ zł}$).

- 5. *Od 15 lat mieszkam we Włoszech. Mam 11 lat pracy w Polsce, 14 lat pracy we Włoszech, a ponadto przez 4 lata pracowałem w Hiszpanii na kontrakcie (wiem, że składki szły do Hiszpanii). Podobno po ukończeniu 65 roku życia mogę ubiegać się o emeryturę z Polski? Gdzie mam złożyć wniosek?***

W pana przypadku wniosek o emeryturę należy przesłać do instytucji miejsca zamieszkania, czyli do włoskiej instytucji ubezpieczeniowej, w której był pan ubezpieczony z tytułu pracy we Włoszech. Instytucja ta przyjmie pana wniosek i przekaże go, w celu równoległego rozpatrzenia, także do Polski (do ZUS) oraz do Hiszpanii. Pana wniosek będzie zatem traktowany jako wniosek o przyznanie emerytury z każdego z trzech państw, w których był pan ubezpieczony, tj. z Polski, Włoch i Hiszpanii.

W każdym z wymienionych państw właściwa instytucja ubezpieczeniowa rozpatrzy pana uprawnienia emerytalne i wyda decyzję w sprawie przyznania lub odmowy przyznania emerytury. Decyzję

tę doręczy panu włoska instytucja ubezpieczeniowa. Możliwe jest zatem – w przypadku spełnienia warunków w każdym z wymienionych trzech państw – że uzyska pan prawo do trzech emerytur.

- 6. *Przez 14 lat prowadziłem działalność gospodarczą w Polsce (przez cały czas składki były opłacane), a także pracowałem 3 lata w Holandii i ostatnio 2 lata na Litwie. Obecnie mieszkam we Wrocławiu. Chciałbym ubiegać się o emeryturę, ale nie wiem, gdzie mam złożyć wniosek. Proszę o informacje, czy wniosek mam złożyć w ZUS, czy gdzieś indziej?***

Ze względu na to, że mieszka pan w Polsce, wniosek o emeryturę należy złożyć w polskiej instytucji, którą w pana przypadku jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Wnioski o emeryturę z zastosowaniem przepisów unijnych, w ramach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, rozpatrują wyznaczone przez Prezesa ZUS jednostki.

W pana przypadku jednostką ZUS właściwą do rozpatrzenia wniosku o emeryturę jest Oddział ZUS w Szczecinie – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych, ze względu na to, że ostatnim okresem ubezpieczenia za granicą jest ubezpieczenie na Litwie.

Pana wniosek o emeryturę może przyjąć i skompletować również Oddział ZUS we Wrocławiu, który następnie przekaże go do Oddziału ZUS w Szczecinie w celu rozpatrzenia i wydania decyzji w sprawie polskiego świadczenia oraz w celu przekazania go do instytucji holenderskiej oraz litewskiej.

Instytucje holenderska i litewska są także zobowiązane rozpatrzyć pana uprawnienia do świadczeń emerytalnych. Jeśli warunki do nabycia uprawnień zostaną przez pana spełnione zgodnie z przepisami holenderskimi i litewskimi, instytucje tych państw przyznają panu świadczenia emerytalne.

- 7. *Pobieram polską rentę z tytułu niezdolności do pracy. Przez 8 lat pracowałam w Grecji i tam płacone były składki ubezpieczeniowe. Gdzie mam złożyć wniosek o świadczenia z Grecji?***

Może pani złożyć wniosek albo bezpośrednio do I Oddziału ZUS w Łodzi – Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych, albo przekazać go do wymienionego oddziału za pośrednictwem jednostki ZUS, która obecnie wypłaca pani świadczenie.

I Oddział ZUS w Łodzi przekaże pani wniosek do właściwej greckiej instytucji, która rozpatrzy pani uprawnienia do świadczeń z Grecji.

8. *Mieszkam w Opolu. Chcę złożyć wniosek o rentę inwalidzką. Pracowałem w Polsce 3 lata, 1 rok w Niemczech i ostatnio 2 lata na Słowacji. Dowiedziałem się, że wniosek powinienem złożyć w Oddziale ZUS w Nowym Sączu. W jakiej formie mam złożyć wniosek i jakie dokumenty mam przedłożyć? Pragnę dodać, że pracę w Niemczech i na Słowacji mam udokumentowaną.*

Wniosek o polską rentę z tytułu niezdolności do pracy należy złożyć na druku ZUS Rp-1. Do wniosku należy dołączyć formularz E 207 PL, który jest dostępny w każdej jednostce ZUS. Należy w nim wypełnić tylko pkt 7, podając szczegółowe informacje o wszystkich przebytych okresach ubezpieczenia we wszystkich państwach członkowskich, czyli w Polsce, Niemczech i Słowacji. Formularz ten trzeba czytelnie podpisać.

Do wniosku o rentę powinien pan również dołączyć dokumenty i oświadczenia, uzasadniające przyznanie polskich świadczeń i obliczenie ich wysokości, określone w polskich przepisach dotyczących postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe. Chodzi m.in. o dokumenty stwierdzające: datę urodzenia, polskie okresy ubezpieczenia (okresy składkowe i okresy nieskładkowe), wysokość wynagrodzenia osiąganego w Polsce dla celów ustalenia podstawy wymiaru, niezdolność do pracy.

Do wniosku należy także dołączyć dokumenty potwierdzające okresy ubezpieczenia przebyte za granicą – w Niemczech i na Słowacji.

Wniosek, o którym mowa, może pan też złożyć w Oddziale ZUS w Opolu (właściwym dla pana miejsca zamieszkania w Polsce), który przekaże go do Oddziału ZUS w Nowym Sączu – Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych I (tj. jednostki ZUS właściwej do rozpatrzenia pana wniosku o rentę).

9. *Od dziesięciu lat jestem emerytką. Emeryturę wypłaca mi Oddział ZUS w Krakowie, na konto w banku. Jest to mój jedyny dochód. Co się stanie z moją emeryturą, jeśli wyjadę na stałe do córki do Irlandii? Czy będę mogła nadal ją otrzymywać?*

Pani obawy są nieuzasadnione. Po wyjeździe emerytura nadal będzie pani wypłacana, trzeba tylko wskazać ZUS formę przekazu świadczenia. ZUS może przysłać pani emeryturę do Irlandii, może

również na pani wniosek wypłacać ją w Polsce do rąk osoby przez panią upoważnionej do odbioru albo przekazywać na dotychczasowe konto bankowe w Polsce.

O wyjeździe należy poinformować jednostkę ZUS, która wypłaca pani świadczenie.

Należy zaznaczyć, że po zmianie państwa miejsca zamieszkania pani emerytura będzie wypłacana w kwocie brutto (bez potrąceń zaliczki na podatek dochodowy), z uwagi na postanowienia łączącej Polskę i Irlandię umowy międzynarodowej o unikaniu podwójnego opodatkowania. Wypłatę pani polskiej emerytury przejmie I Oddział ZUS w Warszawie – Centralne Biuro Obsługi Umów Międzynarodowych, właściwe w odniesieniu do osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w Irlandii.

Przed wyjazdem warto również zadbać o uzyskanie formularza E 121 PL z Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, uprawniającego panią do leczenia się w nowym miejscu zamieszkania, czyli w Irlandii, na koszt NFZ.

10. *Pobieram rentę z tytułu niezdolności do pracy. Wraz z żoną mam zamiar wyjechać na stałe do jej rodziny do Argentyny. Czy ZUS będzie mi przekazywał rentę do tego kraju?*

Niestety, nie. Argentyna nie należy do Unii Europejskiej ani Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z państwem tym nie łączy również Polski umowa międzynarodowa o zabezpieczeniu społecznym. Zatem w przypadku pana wyjazdu do Argentyny ZUS nie ma podstaw do przesyłania panu tam renty.

Nie znaczy to jednak, że renta nie będzie wypłacana w ogóle. Może być ona wypłacana w Polsce do rąk osoby przez pana upoważnionej do jej odbioru albo na pana konto bankowe w Polsce.

O wyjeździe należy poinformować oddział ZUS, który wypłaca panu świadczenie, ponieważ wówczas inaczej wyglądała sprawa opodatkowania pana renty, jak również nie będzie potrącana z tego świadczenia składka na ubezpieczenie zdrowotne w Polsce.

11. *Moja siostra wyjechała do Szwajcarii, a ma przyznaną przez Oddział ZUS w Gdańsku polską emeryturę. Co ma zrobić, żeby świadczenie to było przekazywane do Szwajcarii?*

Pani siostra powinna zwrócić się do Oddziału ZUS w Nowym Sączu – Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych II, z siedzibą w Inspektoracie w Tarnowie, z wnioskiem o przekazywanie emerytury do jej miejsca zamieszkania w Szwajcarii. Na tej podstawie Oddział ZUS w Gdańsku, który dotychczas wypłaca siostrze świadczenie, przekaże wypłatę emerytury do wyżej wymienionej jednostki ZUS w Tarnowie, która została wyznaczona do załatwiania spraw emerytalno-rentowych dotyczących osób posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, a zamieszkałych w Szwajcarii.

We wniosku o transfer należy powołać się na symbol i numer otrzymywanego polskiego świadczenia, podać swoje aktualne dane osobowo-adresowe, a także wskazać bank i numer rachunku bankowego w Szwajcarii, na który świadczenie ma być przekazywane.

12. *Czy mogę uzyskać emeryturę z Polski, jeśli od 4 lat pobieram emeryturę z Włoch? Informuję, że w Polsce pracowałam przez 6 lat, a we Włoszech przez 28 lat.*

Fakt pobierania emerytury włoskiej nie jest przeszkodą w uzyskaniu emerytury z Polski. Może więc pani złożyć wniosek o polską emeryturę.

Przy ustalaniu prawa do polskiej emerytury ZUS uwzględni (oprócz okresu pracy w Polsce) również przebyty przez panią 28-letni okres ubezpieczenia we Włoszech i jeśli pozostałe warunki zostaną spełnione, przyzna pani emeryturę.

Wysokość emerytury z ZUS będzie obliczona za polskie okresy ubezpieczenia, proporcjonalnie do ich udziału w sumie polskich i włoskich okresów ubezpieczenia (w proporcji 6/34 kwoty świadczenia, jakie byłoby należne z Polski za łączny okres ubezpieczenia, czyli za 34 lata).

13. *Niedawno zmarł mój mąż, który ostatnio pracował na Słowacji (przez 2 lata). Czy wraz z naszą 12-letnią córką możemy dostać rentę rodzinną po nim? Gdzie mamy się zwrócić? Mąż pracował wcześniej 5 lat w Polsce. Razem z córką mieszkamy w Warszawie.*

Zarówno pani, jak i córka możecie ubiegać się o rentę rodzinną. Wniosek o przyznanie renty należy przesłać do Oddziału ZUS w Nowym Sączu – Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych I, ale może go pani złożyć również w najbliższym pani miejsca zamieszka-

nia Oddziale ZUS w Warszawie, który przekaze ten wniosek do Oddziału w Nowym Sączu.

Wniosek należy złożyć na druku ZUS Rp-2. Trzeba do niego dołączyć formularz E 207 PL, w którym, w punkcie 7, powinna pani podać przebieg ubezpieczenia (zatrudnienia) męża w Polsce i na Słowacji. Do wniosku należy również dołączyć dokumenty, uzasadniające prawo do polskich świadczeń i obliczenie ich wysokości, określone w polskich przepisach dotyczących postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe, w tym dokumenty stwierdzające: datę urodzenia pani i córki, datę zgonu męża, datę zawarcia związku małżeńskiego, okresy ubezpieczenia męża (składkowe i nieskładkowe), wysokość wynagrodzenia osiąganego przez męża w Polsce dla celów ustalenia podstawy wymiaru świadczenia.

Jeżeli ma pani dokumenty potwierdzające okresy ubezpieczenia męża za granicą, także należy je dołączyć do składanego wniosku. W razie braku takich dokumentów należy podać nazwę słowackiej instytucji, w której mąż był ubezpieczony w czasie zatrudnienia, numer zagranicznego ubezpieczenia bądź nazwy i adresy pracodawców.

14. *W 2009 roku osiągnę wiek emerytalny 60 lat i chciałabym ubiegać się o emeryturę. Nie przystąpiłam do otwartego funduszu emerytalnego. Aktualnie mieszkam w Hiszpanii, gdzie pracuję. Proszę o informację, gdzie mam złożyć wniosek o emeryturę z Polski.*

Wniosek o emeryturę powinna pani złożyć w instytucji państwa zamieszkania, tj. w instytucji hiszpańskiej, która po jego skompletowaniu przekaze go do właściwej polskiej instytucji ubezpieczeniowej. Jeśli ostatnio podlegała pani w Polsce systemowi powszechnemu, wniosek zostanie rozpatrzony przez ZUS. W przypadku osób posiadających okresy ubezpieczenia w Polsce i za granicą w państwach członkowskich UE/EOG/Szwajcarii, w tym ostatnio przebyte w Hiszpanii, właściwą jednostką ZUS jest I Oddział ZUS w Łodzi – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych.

Odnośnie pani uprawnień emerytalnych należy zauważyć, że jako osoba urodzona w 1949 r. nabywa pani prawo do emerytury na nowych zasadach. Zgodnie z nimi w celu uzyskania prawa do emerytury nie musi pani udowadniać określonej długości okresów składkowych i nieskładkowych, a emerytura zostanie ustalona przez ZUS pod warunkiem, że podlegała pani kiedykolwiek ubezpieczeniom społecznym w Polsce.

Wysokość emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. ustalanej na nowych zasadach będzie stanowić równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Podstawę obliczenia „nowej emerytury” stanowi natomiast kwota składek na ubezpieczenie emerytalne w Polsce, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, oraz zwaloryzowanego kapitału początkowego.

Istotne jest zatem, czy ma pani ustalony przez ZUS kapitał początkowy. Jeżeli nie, należy wystąpić do ZUS z wnioskiem o ustalenie kapitału początkowego (druk ZUS Kp-1), dołączając dokumentację przede wszystkim dotyczącą przebytych w Polsce przed 1 stycznia 1999 r. okresów składkowych i nieskładkowych oraz wysokości wynagrodzeń stanowiącej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w Polsce przed 1 stycznia 1999 r.

Ze względu na to, że wiek emerytalny osiągnie pani w 2009 r., w pani przypadku wysokość emerytury zostanie obliczona na tzw. zasadach mieszanych. Wysokość tej emerytury wynosić więc będzie:

- 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wysokość świadczenia uzależniona od długości okresów ubezpieczenia) oraz

- 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wysokość emerytury niezależna od długości okresów ubezpieczenia, a jedynie od składek zgromadzonych na koncie ubezpieczonego w ZUS oraz kapitału początkowego).

Do obliczenia emerytury w części uzależnionej od długości okresów ubezpieczenia ZUS będzie potrzebować informacji o pani zagranicznych okresach ubezpieczenia we Francji. Informację tę ZUS uzyska bezpośrednio od francuskiej właściwej instytucji na formularzu E 205 FR. Do wniosku powinna pani jednak dołączyć dowody potwierdzające pracę we Francji.

Ustalając emeryturę, ZUS sprawdzi, czy uwzględnienie okresów ubezpieczenia we Francji w części emerytury na podstawie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i obliczenie proporcjonalne tej części emerytury będzie dla pani korzystniejsze niż wyliczenie całego świadczenia w oparciu o okresy ubezpieczenia wyłącznie w Polsce.

6. Gdzie w razie wątpliwości można uzyskać stosowne informacje

Informacje zawarte w niniejszej broszurze mogą wydać się skomplikowane. Nie należy tym się zrażać, ponieważ istnieją instytucje, których zadaniem jest wyjaśnianie wątpliwości związanych ze stosowaniem unijnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W przypadku wątpliwości związanych z uprawnieniami emerytalno-rentowymi przysługującymi z zastosowaniem wspólnotowych przepisów o koordynacji w pierwszej kolejności z pytaniami należy zwracać się do najbliższej jednostki organizacyjnej ZUS (oddziału, inspektoratu).

W sprawach złożonych, dotyczących świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej można skontaktować się z jedną z wyznaczonych przez Prezesa ZUS (odpowiednią dla danego przypadku) jednostką ZUS. Poniżej podajemy nazwy i adresy tych jednostek:

- I Oddział ZUS w **Łodzi** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych, ul. Zamenhofska 2, 90-431 Łódź, telefon: +48 (42) 638-29-67,
- Oddział ZUS w **Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych I, ul. Węgierska 11, 33-300 Nowy Sącz, telefony: +48 (18) 443-78-48 wew. 3315, 3316,
- Oddział ZUS w **Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych II, z siedzibą w Inspektoracie w **Tarnowie**, ul. Kościuszki 32, 33-100 Tarnów, telefony +48 (14) 622-05-85, +48 (14) 621-43-71 do 74 wew. 306,
- Oddział ZUS w **Opolu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych, ul. Wrocławska 24, 45-701 Opole, telefony: +48 (77) 451-15-12, +48 (77) 451-16-00, +48 (77) 451-14-86, +48 (77) 451-16-81, +48 (77) 451-15-40, +48 (77) 451-17-58, +48 (77) 451-17-61,
- Oddział ZUS w **Szczecinie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych, ul. Matejki 22, 70-530 Szczecin, telefony: +48 (91) 459-65-24, +48 (91) 459-69-28,
- I Oddział ZUS w **Warszawie** – Centralne Biuro Obsługi Umów Międzynarodowych, ul. Kasprzowicza 151, 01-949 Warszawa, telefony: +48 (22) 569-36-04, +48 (22) 569-36-74, +48 (22) 827-36-46.

Każde z państw członkowskich wyznacza także tzw. instytucje łącznikowe, których zadaniem jest m.in. udzielanie wyjaśnień w zakresie dotyczącym unijnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W ramach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych rolę instytucji łącznikowej w sprawach świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych pełni Centrala ZUS, której zadania w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych realizuje Departament Rent Zagranicznych (ul. Senatorska 10, 00-082 Warszawa, numer telefonu: +48 (22) 826-05-53, e-mail: drz@zus.pl).

Informacje na temat świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej oraz aktualne dane adresowe i telefoniczne terenowych jednostek ZUS dostępne są na stronie internetowej: **www.zus.pl**.

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH